

«Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!»

ЭНГСИЭЛИ

2015 сыл
Балаҕан ыйын
19 күнэ
Субуота
№112-113 (10345)

1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга «Сыл бастыг хаһыата»

Тылтан — дьыалаҕа!

ЭРЭННЭРИИ ДОРҔООНО УОСТА ИЛИГИНЭ

Ааспыт өрөбүлгэ улуус үс нэһилиэгэр баһылыктар быыбардара буолан ааста. Чэппиэргэ улуус баһылыга А.П. Атласовка Маймаҕа нэһилиэгин олохтоохторо Тамара Горохова, Анастасия Аргунова олорор дьыаларын үрдэ сууллаары турарыгар субу аҕай быыбардаабыт баһылыктара А.И. Егоров, депутаттара Н.П. Слепцов болҕомтолоро сойбутун, дьыа өрөмүөнө салгынгна ыйамытын сиһилии кэпсээн туран аны улуустан көмө эрэйэн сайабылыанна түһэрдилэр.

Ол сайабылыаннаһы ис хоһоонун уларыппакка, тылын-өһүн кыратык сааһылаан ааҕааччы болҕомтотугар таһаарбыт:

«Убаастабыллаах Александр Павлович!

Биһиги, Маймаҕа нэһилиэгин олохтоохторо Горохова Тамара Алексеевна, Аргунова Анастасия Кондратьевна, эһигиттэн көмөлөһүө дьэ суруйан эрэбит. Маймаҕа төрүт олохтоохторо буолан өр сылларга дойдубутугар олорон, үлэлээн кэллибит. Билигин олорор дьыаланы оҕолорбут улааттылар, сизэнэрбит бааллар. Дьыаланы үрдэ сууллар туруктаах, өһүгэт тостон оһохпут үрдүгэр өйөнөн турар.

Билинги баһылык Егоров А.И. уонна депутаттара этэн көрөбүт да туһа суох. Хас муннах аайы дьыаланы өрөмүөнүн туруорса сатыбыт да истибэтэх курдук атын темаҕа көһөрөр. Бу олорор квартирабыт муниципальнай бас билиигэ баар, быйыл сааскыттан оноруом дьэ мөккүтэ тылын биэрбитэ, «харчы көрүллүбүтэ, онотторуом» дьэ буолбута.

Быыбар кэнниттэн тийэ сүлдьыбыппытыгар, ити балаҕан ыйын 14 күнүгэр этэ, өрөмүөн олох барбат дьэ хоруй ыллыбыт. Уопсайынан, эппит тылыгар турбата. Нэһилиэгин дьонугар итинник сыйһаннаһахтаах дуо, аҕа баһылыкпыт? Гааспыт кирпииччэ оһоххо холбоммута, ону быйыл арааран кэбистилэр.

Биһиги А.И. Егоров өрөмүөн оноруоҕа дьэ, быйыл дьыаланы үрдэ оһоһулуоҕа дьэ оҕуруот да оһордубатыт, олбуорбут кыраҕаһынан көтүрүү үлэтигэр мас баттыаҕа дьэ санаан.

Бастакы, иккис квартираларга эмиэ манньк сууллар балаһыанна. Бэйэбит иккиннэ пенсионердарбыт, элбэх сизэн оһордоохпут, ону иитэн-көрөн оһорбут. Хантан да көмө кэлбэт, нэһилиэкпитигэр кыаммат кырдыаҕастар элбэхтэр. Ол иһигэр индэлиит дьоннор эмиэ бааллар. Быыбар кэнниттэн бэнидээнниккэ сана талылыбыт депутаттыт Слепцов Николай Петрович муннах кэмийгэр, депутаттар истэн оһордохторуна «дьыа иһиттэн таһырдыаны көрө-көрө оһохтун отто-отто оһордохтун», — дьыаланы. Манньк аҕа саастаах дьону күлүү гыммыта биһиэхэ, кыһалҕалаахтарга, олус ыарыылаахтык иһиллибитэ. Кини депутат буоларыгар куоластытын биэрбиппит, ону баара бу санатын нэһилиэкпит аҕа баһылыга, депутаттар, кулууп, оскуола салайааччылары истэн оһордохторуна эппитин хайдах өйдүүххэ сөбүт? Манньк быһыы салалтабыт дьон кыһалҕаларын өйдөөбөттөрүттэн тахсар дьэ саныбыт.

Убаастабыллаах Александр Павлович! Биһиги кыһалҕабытын бука баһаалыста өйдөөн туран оһорор дьыаланы өрөмүөнө быйыл кыһалҕабыт буоллаҕына эһиил 2016 сылга ытылларыгар өйүүбүт-көмөлөһүүбүт дьэ эрэнэбит, итэҕэйэбит.

Көрдөһүүлээхтэр Горохова Т.А., Аргунова А.К., Маймаҕа нэһилиэгин Н.Ф. Собакин аатынан уул. 3 №-дээх дьыаланы 3 уонна 4 квартираларын олохтоохторо».

Кыстык ыган турдаҕына кыһалҕалаах дьонго туох-хайдах көмө оһоһулуон сөбүгэр, мань нэһилиэк баһылыга Егоров А.И., депутат Слепцов Н.П. хамсатыахтарыгар, улуус дьаһалтата ону хайдах хонтуруолаан быһаарарыгар хоруйдары күүтэбит, тутта иһитиннэриэхпит.

Редакция

Улуу Кыайы 70 сыла

Улуус ветераннарын сэбиэтин комиссията бу күнүгэр Таастаах, Искра, Хатын-Ары, 2 Хомуस्ताах нэһилиэктэригэр сылдьан 1941-1945 сыллардаах Аҕа дойду Улуу сэриитигэр дойдуларын көмүскээн кыргыс хонуутугар хорсундук сэриилэһэн охтубут, алдьархайдаах сэрииттэн кыайан-хотон кэлбит, тыылга Кыайы туһа дьэ бэйэни харыстаммакка үлэлээбит биһир дойдулаахтарбыт үтүө ааттарын үйэтитигэ аһаҕыт «Улуу Кыайы 70 сылыгар 70 үтүө дьыала» дьэ бачымы көтөҕөн үлэлээһингэ туох үлэлэр ытыллыбыттарын көрдө-иһиттэ.

Бу сылдьан тэгнээн көрүүгэ Хатын-Ары нэһилиэгэ (б.а. Ю.И. Слепцов) уонна 2 Хомуस्ताах нэһилиэгэ (б.а. А.Х. Дмитриев) Улуу Кыайы 70 сылын үчүгэй бөлөмнөөх көрсүүгэ элбэх үлэни ыһыгытара, дьонундук ылсыбыттара харахха тутта бырабыллар.

ҮЙЭТИИ – ЫТЫК ИЭСПИТ

Хатын-Арылар баар пааматынньыктарын барытын тупсаран, эбэн-сабан, сангардан биэрбиттэр. «Тулук» биэрэгэр сквер аһан «Мантан сэриигэ барбыттар» дьэ «Мэнэ таас» туруорбуттар. Дьоннорун үтүө ааттарын үйэтитигэ 2 хомуस्ताахтар да олус бэркэ ылсан үлэлээбиттэрин

Улуус нэһилиэктэригэр

Бу нэдиэлэттэн улуус баһылыга А.П. Атласов нэһилиэктэргэ кыстыкка кирири, үлэ-хамнас бары салааларын билсэ өрүс угуор Арбыннга, Көбөкөнгө уонна Фрунзега тийэ сырытта. Бөлөххө баһылыгы I солбуйааччы И.И. Сивцева, тутууга солбуйааччы С.С. Матвеев, «Эрэл» ТХПК директора Н.Ф. Гуляев уонна полиция отдельнай начальнига Л.В. Семенов кириэн тустаах салааларыгар нэһилиэнньэни кытта алтыстылар.

Арбыннга нэһилиэнньэни кытта көрсүһүүгэ 40-тан тахса киһи кэлбит. Кыстыкка кириригэр улахан кыһалҕалар суохтар эбит, агрокластер хайысхатынан хотон тутуллар, арай эбии сүөһү тизийэн аҕадалларыгар транспорт наада. Сүрүн туруорсар боппуруостара — фельдшер суоҕа, киин балыһаттан нэдиэлэҕэ биһирдэ кэлэн бараллара дьону соччо астыннарбат, манна вакцинация, ФАП дьыэтэ-уота баар, кадр олохсуйан үлэлээтэҕинэ кыһалҕа төрдүттэн быһаарыллар. Мань сэргэ үтүө харчыта хойутаан кэлэрин бары нэһилиэктэргэ эттилэр. Бу аһардас «Эрэлтэн» тутулуга суоһун, ТХМ-тан үп хойутаан кэлэрин Н.Ф. Гуляев быһааран биһирдэ.

Аныгы үйэҕэ оһоробутуна Арбыннга сибээс мөлтөҕө уонна ин-

көрдүбүт. Түөрт сиргэ туруоруллубут пааматынньыктары барыларын сангардан биэрбиттэр. Оччотооһу тыйыс кэми, биһир дойдулаахтарын үтүө мөссүөннэрин көрдөрөр, кэпсир улахан стэндэлэри, плакаттары (баннердары) онотторон туруортаабыттар, «Сэри оһолоро» дьэ фотоальбом таһаарбыттар, ветераннар

тустарынан ахтылылары хомуйбуттар. Үбүлүүйдээх сылга бэртээхэй, сонун, дьонун экспонаттардаах музейы үлэҕэ киллэрбиттэр. Нэһилиэк исторياتын, үтүө дьонун үйэтитигэр ветераннар сэбиэттэрин председателе М.И. Максимова, музей директора Д.Е. Сивцев, өр кэмгэ баһылыгынан үлэлээбит П.Е. Тарский нэһилиэк патриоттарын иилээн-саһалаан, көүлээн элбэх үлэни ытыта сылдьаллар, былааннара билигин да хара баһаам.

Бу бара сылдьан омск көрдөххө Искраҕа да, Таастаахха да атын нэһилиэктэрдээҕэр пааматынньыктары тупсарыга үчүгэйдик ылсан үлэлээбэтхэр. Таастаахтар дьэ ылсан үлэлээн эрэллэр. Былааннара син элбэх эбит. Барытын ситэрдэхтэринэ нэһилиэктэригэр улахан сэргэхсийи тахсыһы. Үбүлүүйдээх сылга ылыммыт былааннарын толорууга нэһилиэктэр үлэлэрэ эриэдэхи буолбатах эбит дьэ санааҕа кэллибит.

Ийэ дойдубутун алдьархайтан өрүһүйбүт Ытык дьоннорбут үтүө ааттарын үйэтитигэ, көлүөнэттэн көлүөнэҕэ тиэрдиигэ, хампаанна эрэ курдук туруан сүпсүгүрбөккэ, үөһэтэн ыйыһыны-кэрдиини кэтэспэккэ, мэлдьи ылсан үлэлиир ытык иэстээхпитин хаһан да умнуо суохтаахпыт!

И. ИВАНОВ

БИЭЛСЭР БААРА ТЫН СУОЛТАЛААХ

тернет бытаана ирдэбилгэ эппиттэ-эбэтэ сыллата хатыланар, муннах аайы иһиллэр.

Көбөкөнгө улуус баһылыгын, рабочай бөлөҕү кытта көрсүһүүгэ 50-ча олохтоох сырытта. Сүрүн туруорсуулар сана оскуоланы тутуу, урукку дьыэтэ олус эргэрэн педколлектив үлэтигэр, оһолор үөрэнэллэригэр улахан харгыс буолбут. Мантан ситтэрэн 6 сыл иһигэр 6 дириэктэр уларытты. Улуус баһылыга бу тутуу «Үтүө дьыалалар» чэрчилэринэн барарын, инвестиционнай бюджетка 80-тан аһыйах үөрэнээччилээх оскуола кириэтин сиһилии быһаарда.

Тараһана уутун түһэрэн сирин туһаҕа таһаарарга, Уус-Алданга диэри сылы эргиччи сылдьар суолу онорорго, пенсия кэмэйигэр о.д.а. хайысхаларга ыйытылылар, этиилэр киридилэр.

Фрунзега рабочай бөлөх графиктан хаалан нэһилиэнньэни кытта көрсүһүү кыаллыбата. Манна эмиэ фельдшер суоҕа улахан кыһалҕа буолбут. Дьон стоматологга наады-

йар, аны медсмотрга улуус киинигэр кириэн көрдөрүүгэ бириэмэ бөҕө барар. Мун саатар яйцеглист, хаан анализтарын Көбөкөнгө туттарарга усулуобуйа тэриллэрин эттилэр.

Кыһынгы өттүгэр маршрутнай такси сылдьара үчүгэйин бэлиэтэ-эттилэр, аны сайын уунан сырыыга субсидия көрүллүүн сөбүгэр санааларын атаастаһылар.

Улуус баһылыгын I солбуйааччы И.И. Сивцева бу көрсүһүүлэргэ дьонсэргэ нэһилиэктэргэ кииннэммит иттиги кирибитинэн, маннаах үгүс ыаллар субсидия туһаналларынан коммунальнай өнөлөргө ороскуот аһыйабытынан урукку өттүгэр тэгнээтэххэ холкутуйбуттарынын, дойдуларыттан көһөн барыы аһыйабытын, Арбын оскуолатыгар 2-3 оҕо эбиллибитин бэлиэтээтэ. Инники өттүгэр өрүс угуор нэһилиэктэргэ икки күн сылдьар тоҕоостоох эбит, оччобуна дьону кытта ирэхоро кэпсэртэргэ бириэмэ да баар буолуоҕа дьэ Инна Иннокентьевна түмүктээтэ.

В. ГАВРИЛЬЕВ

Балаҕан ыйын 20 күнэ – Ойуур үлэһиттэрин күнэ

Лесник күнэ үгэс быһыытынан балаҕан ыйын үһүс өрөбүлүгэр бэлиэтэнэр. Бу күнү ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ 1980 сылтан бырааһынныктыыллар. Республикабытыгар 256 мөл. тахса гектардаах тайҕаны, 500-тэн тахса киһи көрөр-истэр.

Биһиги улууспут ойуурун хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ быйыл Дьокуускайдаағы лесничествоттан туһунан баран, Нам лесничествота диэн регистрацияланньылар. Тэрилтэ 14 үлэһиттээх, ол иһигэр 8 ойуур государственнай инспектора баар. Икки участкааҕы лесничествота үстүү инспектор ойуур хаһаайыстыбатын көрөллөр-истэллэр.

Ол курдук, 1 Хомуस्ताах лес-

ОЙУУР КӨРҮҮГЭ НААДЫЙАР

ничествотын А.И. Иванов салайар. Манна 472 158 гектар иэннээх сири көрөллөр. Нам участкагар А.А. Белюбской эппиэтинэһигэр 458 975 гектар иэннээх сир баар. Оттон Нам улуунун лесничествотын бүтүүнүн М.С. Жирков салайар. Сүрүн үлэһиттэригэр мас кэрдиттин хонтуруоллуур, баһаары умуллары уонна уот турбатын наадааһыттан, иитэр-өйдөтөр үлэһиттэри тарҕатыы, ытыгы буолар.

Мань тэнэ судаарыстыбаннай себүлэһии быһытынан ойуур хаһаайыстыбатын араас

үлэлэрэ киирэллэр. Дэлээн-лэргэ бэрэбиэркэлэр, рейдэлэр, маһы көнгүлэ суох кэрдэччилэри хонтуруоллааһын күнүстэри-түүннэри ытыыллар.

Быйыл улууска 15 ойуур баһаара бэлиэтэммит. 384,6 иэннээх сир уокка былдыаммыт. Ол иһигэр мастаах-оттоох, ойуурдаах сирэ 235 га. Уот турбут биричинэлэрэ – 4 чаҕылдантан, 11 түбэлтэ дьон сэрэҕэ суоһуттан. Онон барыта 925 куб мас күл-көмөр буолбут.

Соторутааҕыта, балаҕан ыйын 16 күнүгэр, Дьокуускай паркатыгар үөрүүлээх быһыыга-

майгыга Лесник скверэ арыллыбыта. Манна бүтүн республикаттан наардаан аҕалан мас олордубуттара. Ол иһигэр биһиги Наммыттан харыйалар бааллар.

Бэлиэтээн эттэххэ, сквергэ Сэбизскэй Союз Геройа, Бүлүүтээҕи лесхоз леснигэ Николай Саввич Степанов пааматынныгыга туруоруллубута. Итиэннэ саамай ытыктанар, убаастанар, кэлинни кэмнэ көмүскэ тэнгэнэр буолбут, бэс маска пааматыннык турбута.

Л. НОГОВИЦЫНА

Мин манньк этиилээхпин

СИТЭТЭ СУОХ ТЭРЭЭНИН БУОЛЛА

Бу дьыл балаҕан ыйын 11 күнүгэр үгэскэ кубулуйбут Ленскэй нэһилиэк күнүгэр аналлаах тэрээһин буолан ааста. Мин ол тэрээһин хайдах-туох тэриллэн ааспытын сиһилии суруйар санаам суох, ол туһунан «Энсиэли» хаһыат 16.09.2015 с. күнүнээҕи тахсытыгар Н. Петрова сырдатан турар.

Быйылгы тэрээһин соччо уота-күөһэ суохтук ааста, көрөөччү, истээччи олох аҕыйах, ол тоҕо оннук буолла диэ, бириччү, халлааммыт кэлэ-кэлэ ардаата, иккиһинэн, үлэ күнэ, үсүһүнэн, ол туһунан киэн хабааннаах дьон көбүн көтөҕүөх, санаатын түмүөх айылаах биллэри, иһитиннэри мөлтөҕө. Ити иннинэ наһаа да ыраас, үчүгэй күннэр ааспыттара, көр биһиги кэмнэ нэдиэлэ инниттэн халлаан туругун чинчийэн биллэр анал үлэһиттэр бааллар ээ, олортон ыйыталаһан тэрийэр, ардаҕа суох күннэ ыгытар киһи баар ини, аны туран, хас бырааһыннык аайы 3-түү, 4-түү күн өрүүлэр ээ, саатар биридэ эмэ бар дьон туһугар биир өрөбүл күннэрин сиэртибэлиэ да этилэр.

Киһи үөрөх саастаах дьонго анаан байаанынан үгүкүү буолар диэбиттэрэ, баянист сана кэлэн оонньуох курдук буолан эрдэҕинэ ардах түһэн киһибит баран

хаалла, үгүкүүлээн бүтэхпит ол. Аны ардаҕы аннынан төһө да истэн сэнээриэх, көрөн көбүүөх киһи суох да буоллар аҕыйах буолан бэйэбит-бэйэбитигэр оһуохайдаатыбыт. Ол курдук, ылбат-биэрбэт сылда түһэн баран тарҕастахпыт дии. Куораттан ырыаһыттары ыгырбытара харчыларын мыынан кэлбэтэхтэр дэстилэр, онон дьөрү киһилии кэнсиэр да көрбөтүбүт.

Биридэ баран эттэххэ, бэйэбит да улууспутугар ыллыах-туойуох айылаахтар бааллар ээ, олору да түмэн тэрийбиттэрэ буоллар, хата, кимнээбэр үчүгэй кэнсиэр буолуо этэ.

Арай киэһэ хойут Аммосов болуоссагыгар ыччаттар ырыа-тойук, көр-нар бөҕөтүн тарпыттар үһү диэн эрэллэрэ. Ол кэмнэ биһиги саастаах дьон түһүүтүһү угуя сыттаахпыт дии.

Кэлэр өттүгэр харана эрэ буоллаҕына буолбакка, эрдэт-тэн дьону-сэргэни үөрүү үрдүгэр үктэтэн, ырыа арыаллаах, муу-сука доһуһуоллаах дьин-чаччы норуот бырааһынныгыт тэрий-эн, суолтатыгар эрэ тюрбакка, дьин ис сүрэхтэн тэриллэрэ буоллар, үөрүүтэ, дуоһуйууга уон оччо буолуо этэ диэччи уонна онуоха эрэнээччи элбэх.

З.И. ЕГОРОВА

Бэлиэ түгэн

Балаҕан ыйын 15 күнүгэр СР Национальной художественной музейын быыстапкатын саалатыгар биир дойдулаахпыт, РФ Худуоһунньуктарын сойуунун чилиэнэ, график Алексей Егорович Евстафьев төрөөбүтэ 60 сааһын көрсө «Графика — вечное сопротивление материала...» диэн уруһуйдаан хаалларбыт хартыналарын быыстапкатын аһыллыыта буолла. Алексей Егорович Саха сиригэр кэрэ көстүүлээх айылҕатын, дьөһөгөйүн, тыа сиригэр үлэһит дьонун ойуулаан хаалларбыт график худуоһунньук быһыытынан республикаҕа киэнник биллэр. Ону туоһулаан быыстапка аһыллыытыгар биллэр худуоһунньуктар, уруһуй сэнгээрээччилэр, атастара, биир дойдулаахтара, бииргэ үлэ-лээбит доһотторо мустубуттар. Кинилэри сэргэ Алексей Егорович күн сиригэр көрдөрбүт тапталлаах ийэтэ Пелагея Николаевна Евстафьева кыттыны ылла.

Быыстапкаҕа национальной художественной музей фондатыгар уонна дьонугар баар коллек-

ҮЙЭЛЭРГЭ СҮППЭТ ХАРТЫНАЛАР

циялартан туруоруллубуттар. Кини республикаҕа акварельнай живописи киллэрбит өгөлөөх, онон манна эмиз ол матыыбынан уруһуйдаммыт хартыналары көрөн ааһабын. Бииргэ алтыспыт доһоттордору сорох уруһуйдары сана көрбүтүгэрин туһунан сөҕө-махтайа бэлиэтээтилэр.

Тэрээһингэ искусствовед Ия Показилова Алексей Егорович олонор ааспыт олоһун, айар үлэтин туһунан сырдатта. Онтон бииргэ алтыспыт, үлэ-лээбит дьонно — Саха искусствотын үтүөлээх деятелэ, Саха сиригэр Художниктарын союһун председателэ Юрий Спиридонов, СР народнай худуоһунньуга, живописец Виктор Петров, СР народнай худуоһунньуга, живописец Артур Васильев — табаарыстарын, биир идэлээхтэрин кытта алтыспыт, үлэ-лээбит кэмнэрин сылаастык, истинник ис сүрэхтэриттэн ахтан-санаан аастылар.

Мань таһынан «Нам улууһа» МТ дьаһалтатын аатыттан Владислав Касьянов, И.Е.Винокуров аатынан Намнаағы педколлед-

жан Сергей Колесов, «Хатын-Арыы нэһилиэгэ» МТ баһылыгын солбуйааччы Герман Марков, Кыһыл Дэрэбинэ сыннылан киинин директора Айталина Винокурова, ХИФУ ректора Евгения Михайлова быыстапка аһыллыытынан ээрдэлээтилэр, тэрийбит дьонно махтал тылларын эттилэр уонна Пелагея Николаевна, Ия Володаровна сэмэй бэлэхтэрин туттартаатылар.

Үгэс быһыытанан быыстапка аһыллыытын бэлиэтиир кыһыл аалай лиэнтэни мустубут дьон ытыс тыаһын доһуһуолугар Пелагея Николаевна, Ия Володаровна уонна Артур Дмитриевич быспыттарын кэннэ, мустубут дьон Алексей Егорович Евстафьев үйэлэр туһары хаалларбыт, сүппэт-симэлийбэт уруһуйдарын көрдүлэр. Мань сэргэ, быыстапка аһыллыытыгар анаан искусствовед Ия Показилова худуоһунньук уруһуйдарын түмэн альбом оҕорон таһаартарыта дьон-сэргэ сэнээриитин ылла.

С. АРГУНОВ

ГЕРОЙУМ ТУҢУНАН ЧАХЧЫЛАР

«Хомустаабым умнуллубат түгүннэрэ» кинигэм героия Попов Г.П. туһунан саганым биллим.

Орубуна иккис аан дойду сэриитэ бүпшүт күнүгэр, балажан ыйын 3 күнүгэр, мин ахтыны кинигэбэр суруйбут киһим Попов Г.П. туһунан саҥа чахчыны биллим. Мин Попов Г.П. Советскай Союз Геройа Миронов Алексей Саввиһы кытта биһигэ хаартыскаҕа түспүтүн туһунан «Кыымна» суруйбуппун сэнээрэн Бүлүүттэн Миронов биһигэ дойдубулааҕа Борисов К.И. тийиэн кэллэ. Климент Ионович «Офицеры якуттане участники ВОВ 1941-1945 гг.» кинигэттэн биһиги биһигэ дойдубулаахтыгын Попов Г.П. туһунан элбэх чахчыны аҕалла. Хомустаахтар биһигэ дойдубулаахтыгын, Кыһыл Сулус уордьаннаах Гаврил Петрович Поповтун сэриигэ бастаагы хомууртан бүтүөр диэри сэриилэспит, үстэ араанна буолбут героиду сырыны сылдыбыт рота командирдар диэри үүммүт, сүһнүүнэн үксүн разведкаҕа сылдыбыт хорсун буйун эбит.

1942 с. тохсунньуга түүн разведгруппаны кытта Ильмень

күөл арҕаа өттүгэр плацдарм бөлөмнү сыйаллаах сылдьан бааһырбыт. Онтон политруктар курстарыгар үөрэнэн стрелковой ротаҕа командирдыы сылдьан 1943 с. старшай лейтенант Г.П. Попов ыараханнак бааһырбыт, 1944 с. сэттиннигэ быһа көрдөһөн госпиталтан тахсан Прибалтийскай фронтта өстөөгү букатыннаахтык кыайыыга кыттыбыт. 1945 с. олунньуга Кыһыл Сулус уордьанынан наҕараадалаа. Госпиталга сытан өр эмтэнэр кэмигэр Советскай Союз Геройа Федор Кузьмич Попову кытта түспүт хаартыскатын мин абаҕам Уйбаанна бэлэхтэбитэ, оттон Советскай Союз героия А.С. Миронову кытта түспүт хаартыската республикатааҕы «Книга памяти» тахсыбыта.

Хомустаахтан сэриигэ барбыт үс бырааттыгын Поповтар тыыннаах эргиллибит Гаврил Петрович зйэлээх олоххо Куттал суох буолуу комиссатын капитана, милиция майора, уобаластааҕы военкомат офицера этэ.

С.С. КОЛЕСОВ, Нам, I Хомустаах

ҮТҮӨ САНАА УМНУЛЛУО СУОХТААХ

Биһиги нэһилиэкпит үс холкуһун дьонно сэрии ыар кэмнэригэр олус түмсүүлээхтик үлэлээн-хамнаан, бэйэ-бэйэлэригэр көмөлөсүһөн, баары баарынан үллэстэн олоһорбуттар. Дьон ордук «Хатас» холкуос бэрэссэдээтэлэ Протопопов Николай Данилович аатыгар үгүс үтүө тыллары этэллэрэ. Бу олус муударай, сахалыы мындыр толкуйдаах-өйдөөх киһи оччотооҕу хабыр сокуонтан, сууттан чаҕыйбакка, холкуһун дьонун ачыктаһа түһүгэр тус бэйэтин олоһор да кутталлаах дьайыылаах дьаһаллары олоххо киллэртэбитин туһунан ахтылартан билэбит.

Киһи туһунан бэйэлэрин ахтыларынан нэһилиэкпит иккитык кырдыаҕастара суруйбуттарын бу ыстатыйаҕа киллэрэбин.

Үлэ ветерана, советскай потребкооперация туйгуна, Нам улуһун Ытык киһитэ Замятин Иосиф Никитич:

«Хатас» холкуос бэрэссэдээтэлэ Протопопов Николай Данилович сахалыыта Кылгас оҕонһор буолар. Бу сытыгар сымнаҕас, наҕыл баҕайы саҥалаах,

сүрдээх мындыр уус киһи этэ. Кини Леонтьев Дьөгүөр—Бото оҕонһордуун биригээдэ тэрийэн «Кыдыайыны», «Улахан Эбэни» мунгалатан фронт сакааһын толороллорун таһынан дьонун сэргэтин балыгынан, нуорма бурдугунан хааччыйан хоргуйууттан быһаарыта.

Кыһынын санаан кэрдэн оройуон тэрилтэлэригэр атынан таһаллар. Холкуос иһигэр от-мас, санаан тизийитигэр эдийийим Евдокия сылдыбыта, ол быһыгар мунҕа, сайын от охсуута, кэбиһитэ-эр киһи ыарахан үлэтэ, оччолорго мөлтөх таҕастаах-саптаах, саҥа туран эрэй эдийийбин тыҥа ыарытыгар тэппитэ. Онно холкуһо ыан иһэн эмтэнэригэр диэн «Балбарка» диэн ааттаах бизни анаабыта. Мантан да көстөр Николай Данилович дьонугар кыһамныта. Аны эбэм дьээ туттуон баҕарарын Ньюкулайга эппитигэр маһын киллэриэхпит, туттарыахпыт диэн эрэннэрибитэ. Ол иннинэ биһиги кып-кыра, ити билгитин ампаар буолан турар дьибээс хас да дьукаах буолан олоһуспут.

Онон «Ходьохтойго» эдийийбинэн Бачыайдыын Лазарев Сүөдэр (Черөөх) оҕонһор сирэйдэн биэрэн, 100 маһы кардибиппит. Ону Бэстэрикиэп Арамаан тракторынан киллэрэн, холкуос тутан биэрбитэ (бу сэри кэннитэн этэ). Ити биһиэхэ, тулаайах ыалга, тугунан да кэмнэмэт биһигэ көмөтө, онтон холкуһугар төһө тулаайах, кыаммат, тийиммэт ыал баара буолуой?!

Нэһилиэгим кэлэр көлүөнэтэ олонор ааспыт аҕа саастаах дьонунугун ахтан-санаан аһар буолун дьининэн бу кылгас ахтыбын түмүктүүбүн.

Протопопов Петр Никитич, тыыл бэтэрээнэ, 88 саастаах:

«Мин эрдэ тулаайах хааламын наар аймахтарбынан сылдьан улааппытым. Оччолорго «Хатас» холкуос бэрэссэдээтэлинэн Протопопов Николай Да-

нилович үлэлиирэ. Сэрии саҕана манна «Эбэ» диэн улахан күөлбүт сайыннын балыгынан аһаптыта. Нэһилиэккэ оҕо, дьахтар, оҕонһор эрэ хаалбыта. Олох сүрдээх ыарахан этэ, оннооҕор бааһынаҕа түспүт күһүнү сизэми ичигэстээһин бобуулаах этэ. Ньюкулай оҕонһор бэрэссэдээтэли сылдьан, ысқылааттан кистээн сизэмэ биэрбитэ. Өскөтө онно кини сизэмэ биэрбэтэ буоллар, биһиги хоргуйан өлөр этибит. Сайын отчуттар кытылынан, арыынан дьизэлэригэр тахсыбакка оттууллара; Колесов Дьөгүөр, Авксентьева Балааҕыс, Габышева Марфа, Авксентьев Бүөтүр, Сторожева Мотрена, Копырина Мария уо.д.а.

Ньюкулай Данилович дьаһаһытынан отчуттары үтүгүнэн, суоратынан аһааары анал биһигэ ыанньыксыты 14-15 ынахтаан арыыга киллэрэллэрэ. Ол курдук бэрэссэдээтэлбит үлэиттэрин туһугар кыһаллар этэ.

1945 сыл саас сэрии бүпшүтэ. «Хатас» холкуос аас-туор сэрии сылларын улахан быстаарыта-хоргуйуута суох этэнгэ аһарбыта. Тыыннаах хаалбытыгар Ньюкулай оҕонһорго махталбыт улахан. Эдийийбиттэн өлөрүгэр биһигэ ынах сүөһү хаалбыта. Ону Ньюкулай оҕонһор холкуоска холбоон, 18 саасын туолаһына төттөрү ылар курдук дьаһайбыта. Ол сүөһүбүн кырдык 18 саасын туолбуппар биэрбиттэрэ».

Билинги олох сыаннастара атыттар. Ол тынан баран ханнык да олоххо, кэмнэ, дойдуга олоһорбут хаһан да сүппэт ытык өйдөбүллөр бааллар: үтүө санаа, киһиэхэ киһилии сыһыан, үрдүк эппиэтинэс, үтүө аат (чээс, суобас). Онон дойдубут ыарахан сылларыгар үтүө санааларынан сирдэтэн, дьон туһугар олоһорбут, үлэлээбит дьоммут ааттара умнуллуо суохтаахтар.

Гоголева Мария Алексеевна, II Хомустаах

ҮЛЭНИТ ҮТҮӨТЭ

косилкаҕа үлэлиирэ. Толукаан, Быгыана арыларыгар оттууллара. Мунһар, охсор тизэнэн, хайыгынан көһөн киирэллэрэ. Эбэбит хайыык эрдитин эрдэрэ үһү. Атарын харбатан туораталлар эбит.

Эһэбит нуорма килиэбин кытта чохоон өйүөлэнэн Томмоко, Ааллаах Үүнгэ таһаҕас тизийитигэр айанныыра. «Сүөһү сыатын уулларан биһигини кыһа чүмчүлэнэр этибит», - диэн эбэбит ахтара үһү. Биһиги хос эбэбит бэйэтин үлээннээхтэрин курдук ыарахан олоһу олонор ааспыт. Кини олоһортох олоһун биһиги, сиэннэрэ, салдыбыт.

Биһиги нэһилиэкпитигэр сэрии маннайгы сылларыгар үлэһит киһиэхэ тоһус киһилэ, үлэлээбэт киһиэхэ алта киһилэ бурдугу биһигэ ыйга нуормалаан биэрэллэрэ, ону үксүн хааһылаан сиһиллэрэ. Кэлин ол да нуорма суох буолбута. Дьон үксэ мас сутукатын тарга буккуйан сиһирэ. Сүөһүнү кыайан туппат кырдыаҕас дьон уонна сүөһүтэ сулуумах дьон хоргуйан өлүүлэрэ тахсыбыта. Нэһилиэк олохтоохторо фронтта араас аһы-таһаһы биэрэллэрин таһынан, харчынан көмөлөһөллөрө, күндү малларын туттараллара, дьизэлэрин атыылаан заемна суруйтараллара. 12-15 саастаах колхозтаах оҕолорго 50 көлөһүн күнүн аахсар кытаанах сорук туруоруллубута. Бу дьаһал быһытынан 12 саастарын туолбут оҕолор сайынны кэмнэ колхозка булгуччу үлэлиллэрэ, мас эрбээһинигэр, бааһына типтэритигэр, оскуола оттук маһын бөлөмнээһинигэр сылдьаллара.

Манньык ыарахан усулуобуйаны тулуйан, сэрии ыар кэмнэрин биһигэ дойдубулаахтыгын аастахтара. Мин эбэм уонна кини саастыылаахтара элбэх эрэйинэн Кыайы күнүгэр тийбиттэрэ. Кинилэр тыылга тулуурдаах үлэлэрэ биһиэхэ, эдэр дьонго, дьиннээх холобур буолар. Эбэм манньык этэн хаалларбыт: «Кэнчээри ыччаттарым эдэр сааспар көрбүт эрэйбин-кыһалҕабын хатылаабатыннар, кинилэргэ куруук ыраас халлаан сыдыааһын, эрэй-мунг эңгэрдэспитин, доһуобай, дьоллоох буоллуннар».

Хомуйан онордо: хос сиэнэ Жена НОВГОРОВОДА, I Хомустаах, «Сайдыы» ово айымньытын дьизэтэ, кыраайы үөрэтэр куруһуок үөрэнээччитэ

ФРУНЗЕҔА – ДЬОҢУН ТЭРЭЭНИН

Төһө да сэрии дуораана сылтан сыл ыраатан истэр, Кыайыны ситиспит буйуннар, сэрии толоонугар героиду охтубуттар, тыылга үлэлээбиттэр үтүөлэрин умнубаппыт. Кинилэр дьорууду быһыыларын көлүөнэттэн көлүөнэҕэ тириэрдэр ытык иэстээхпит. Бу үгэни туһунан кэнчээри ыччакка иитэр-үөрэтэр үлэни сөптөөхтүк тириэрдэн, ааспыт үөрэх дьылыгар Фрунзе нэһилиэгин оскуола-саада Кыайы 70 сылыгар аналлаах олус сэргэх биэчэр тэрийбитэ. Кол-

лектив нэһилиэк кырдыаҕастарыгар дьонун бэлэти онорбута.

«Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат» диэн кизэн хабааннаах истизнэд онорбуттар. Ис хоһооно, онгоһуута киһи сүргэтин көтөҕөр. Оҕолор бары байыаннай таҕастаахтара бырааһынныгы өссө киэргэппитэ. Төрөппүттэрин, эбэлэрин, эдийийдэрин кытта хоһоон ахтылар, сэрии саҕанааҕы ырыалары ыллаатылар. «Синий платочек» үгүкүүнү олус астына көрдүбүт. Саамай кырача-

аннар дьонун тэрээһин буоларын өйдүүр курдук тулууһун турдулар, үгүкүүлээтилэр. Саллаат аһылыгын тэрийбиттэр (хааһы, хара килиэп, саахар). Бу ыччаты аҕа көлүөнэ онорбут үтүөгүн ытыктыырга, сыаналыырга үөрэтии буолар.

Үлэлээбит тэрилтэм коллектива Улуу Кыайы 70 сылын көрсө дьонуннаах үлэни ыппыттарыттан, тус бэйэм олуһун үөрдүм, астынным.

А.Е. ОХЛОПКОВА

2015 сыл — Предпринимательство сыла

Бэйэни салайыны урбаан сайдыыта суох хайдах да сатаммата өйдөнөр. Аңардас бюджет эрэ үбүнэн экономиканы өрө көтөүөр уустук. Дьингэр, Саха сиригэр урут дойдуга эрэ буолбакка, омук сиригэр киэнник биллэр урбаанныттар ааттара сана сөргүтүллэ сатыыр, оттон кинилэр сахпыт кымнара күүдүйүөхчэ күүдүйүбэт диэххэ сөп. Громов, Кушнарев, Акапсин, Манньаттаах уола — Никифоров историяҕа гильдиялаах атыһыттар эрэ курдук ахтыллылар. Дьинг иһигэр бу дьон аңардас атыһыны эрэ өрө тутпакка олох-дьаһах бары салаатыгар кытыһыттар биллэр. Ол курдук, улахан бырайыактарга инвестор быһыытынан улахан үбү угаллар, мантан барыс ылар курдук попечительская сэбиэттергэ кириэн быһаччы дьаһайсаллар. Ону таһынан барылар меценат быһыытынан духуобунас, культура сайдарыгар улахан кылааты киллэрбиттэрэ мөлдөһүлүбүт.

Сэбиэскэй саҕана урбаан эйгэтэ умуллан, умнуллан ааспыт үйэ 90-с сылларьттан сангалы төрүлүннэ былаас өттүттөн дыбуус уонна орто урбаан сайдыытыгар үлэ саҕаламмыта. Саха республикатын 24 улуунугар дыбуус урбааны өйүүр фондалар тэриллибиттэрэ, үчүгэй үлэлээх 12 фондаҕа урбаан министрствотун нөнүө үп кирибитэ. Онон улуус-

тар дьаһалталара, фондалар анал балаһыанньа онорон урбаанныттарга микрокредиттэри биэрэр кыахтаммыттар.

Нам улуунугар дыбуус урбаан атаҕар тура-рыгар, киниэхэ сөптөөх өйөбүлү, көмөнү онорууга сүүрүн үлэни Людмила Петровна Попова саҕалабыта. Үгүс тэрээһиннээх үлэ түмүгэр улууска 346 киһи урбаанныт регистратива ааспыттара. Манна атыһыны сэргэ маһынан уһанар, издательскэй үлэни дьарыктанар, нэһиликэннээҕэ фото-видео өнгөлөрү онгорор о.д.а. урбаанныттар үлэлэрин сөпкө саҕалаан күн бүгүнгүр диэри үлэли ололорлор.

Үбүнэн көмөнү аҕыннахха 1999-2000 сс. республикатааҕы фондаттан 300 тыһ. солк., улуус дьаһалтаттан хос үбүлээһин бэрээдэҕинэн 390 тыһ. солк., уопсайа 690 тыһ. солк. көрүлүнн попечительская сэбиэт бу үбү 40 урбаанныкка үллэрбитэ. Оччолорго улахан суумма этэ, ити түмүгэр эбии 87 үлэ миэстэтэ таһаарыллыбыта. Аны туран кредити болдьобор төнүннэри 85% тэҥнэспитэ.

Бу омос көрдөххө судургу сыһыппаралар уопсай туһаҕа тахсалларыгар фонда директора Людмила Попова төһөлөөх сүүрбүтүн-көппүтүн, тэрийэр үлэтин бэйэтэ эрэ биллээх... 2000-2001 сылларга СР дыбуус урбаанна министровотун нөнүө эбии бизнес-былааннары экспертнэй

хамыһыһааҕа көмүскээн уопсайа 1,5 мөл. солк. кредит көрүлүннэ эбии үлэ миэстэтин тэрийиигэ көмө харчы бэриллибитэ. Ону олох-дьаһах өнгөлөрүн оноруунан дьарыктанар 79 урбаанныкка тиксэрэн 1883 тыһ. солк. өнгөнү онголороллоругар, ол иһигэр дыноу транспорунан тизийи-гэ, таһаары таһыһыга, медицинскэй, быраап өнгөлөрүнэн дьарыктаныыга, кыах бэриллибитэ.

Норуот туттар табаарын, миэбэли онорууга 2001 с. I кварталын түмүгүнэн сорок 418,42% туолбута. Людмила Петровна урбаанныттарга кэлтэй үлэни эрэ ирдээбэччи кинилэр билии-көрүү өттүнэн таһымнара үрдүүрүгэр, үбү ааҕа-суоттана үөрэнэллэригэр, нолуок ситимигэр, быраап өттүнэн билиилэрэ хангырыгар улахан болгомтону ууран бөһүөлөктэринэн семинардары ыытан, улуус киинигэр «Бизнес оскуолатын» тэрийэн, бу үлэҕэ нэһиликтэр баһылыктарын кытыннаран үгүс түбүгү көрсүбүтэ. Маны таһынан республикаҕа, улууска быыстапка-дьаарбаҥкалары тэрийэн урбаанныттар үлэлэрин нэһиликэннэ истиитигэр-көрүүтүгэр таһаары үтүө үгэскэ кубулуҥта. Салайааччы Л.П. Попова бу үгүс өрүттээх үлэни сүрэхин, дууһатын нөнүө ыһыһыта көстөр.

20 сыл устата урбаан эйгэтигэр үлэлэбит, улууска мань атаҕар туруор-бут Людмила Петровна баай уопутун, билиитин-көрүүтүн, дыноу түмэр дыбуун улууска урбаан үлэтин иилиир-салгыыр салалта толору туһаныаҕа, көмөлөһүннэриэҕэ диэн эрэниэҕи баҕа-рыллар.

В. КАСЬЯНОВ

«БИЧИК» БАСТЫН УЧЕБНИГА

Дойду тэбэр сүрүбэр, Москва куоракка Бэчээккэ уонна маассабай коммуникацияҕа Федеральнай агентство ытар «Сыл бастын кинигэтэ» диэн Национальнай күрүбэр «Бичик» кыһа 1-4 кылаастарга таһаарыт «Литература ааҕыта» үөрэх-методическай кампилигэ «XXI үйэ учебника» түһүмэххэ кыайбыта сахабыт дыноугар үрдүк көрүүнү, киэн туттууну аҕалла. Бүтүн Россия үрдүнэн саамай бастын диэн билииллибит учебнигы билиһиннэрэ «Саха сиригэр Бэчээт тиргэнэ-2015» IX регионнар икки ардыларынааҕы быыстапка-дьаарбаҥка иккис күнүгэр үөрэх үлэһиттэрэ, төрөппүтүн-Өрөспүүбүлүкэтээҕи медиа-киингэ муһунулар. Кыһа дириэктэрэ Август Егоров тыл этэригэр:

— Быһыл бу күрэххэ дойду бары муну-гуттан уонна национальнай республикалартан 120 кыһа 600 үлэтин дүүллүүр сүбэ көрбүтэ. Билигин ФГОС диэн сана үөрэх ирдэбилээн, учебник хайаан да электроннай көрүннээх буолуохтаах. Онон, бу ирдэбили толорорго үөрэх уонна оҕо кинигэтин таһаар редакция Марина Макаева салалтатынан күүскэ үлэлээтэ. СӨ Үөрэхтин министри-эристибэттин, ааптардары кытта өр кэмнээх таһаарыһаах үлэбит түмүгэ итинник үрдүктүк сыаналаммыта барыбыт ситиһи-бит буолар. Учебникпыт барыта түөрт: үс федеральнай уонна региональнай экспертизаны ааста.

Мин билигин оҕолорго ымсыыра саныбын. Учебникка аудио, видео барыта баар. Үөрэнээччи ону тэнэ электроннай учебникка төһө баарар бэлиэтэнэр, уруһуйдуур, соттор, эбии матырыйаалы ааҕар, истэр кыахтанта. Тизиксэ билбэт тылын баттаатына, тута бу тыл быһаарыһыга көстөр, тургутука эпшиэттээн бэйэтин билиитин бэрэбиэрдэ-нэр, о.д.а. сонун көстүү элбэх. Учебник элбэх дьэрэккэн ойуута-бичигэ, тыһаа-ууһа ба-рыта оҕо болгомтотун тардар, төрөбүт ли-тературатын сэргээн ааҕарын курдук өно-һулунна. Онон бу электроннай цифровой үйэҕэ дьоллоох оҕолор маньык учебнигынан үөрэниэхтэрэ.

Саха литературатын, төрүт үгэстэрин, бэйэбит культуранытын үйэтитэр, кэнчээри ычакка тигрдэр туһугар бу учебник күн сириг көрдө. Учебник электроннай көрүнүн бэйэбит сахабыт уолаттара сатыахтара диэн Иннокентий Антонов, Станислав Дьячков-скай салайааччылардаах «EcoNordIT» тэ-рилтэни кытта үлэһэспит ситиһилээх, кыайыһаах буолла! — диэн үөрүүтүн үл-лэһинэ.

СӨ Үөрэхтин министристибэттин уопсай үөрэхтэһин салаатын салайааччыта Ната-лья Ситникова:

— Наһараада ылыы — уопсай үлэбит тү-мүгэ. Билигин 1-4 кылаастарга «Төрөбүт тыл», 5-9 кылаастарга «Төрөбүт ли-тература» учебниктары оноро сылдьабыт. Бу учебниктары «Бичик» кыһа Үөрэх киингэ-лэрин федеральнай испиһигэр киллэрэр сы-аллаах үлэни ытар, — диэн билиһиннэрдэ.

«Литература ааҕыта» үөрэх кампилигэ ааҕыһа аналлар «Балыһаан ааҕыһа», «Бэйэ ааҕыһа» уонна учууталга көмө босубуй-алардаах. Дойду үрдүнэн 22 национальнай регионтан Татарстан, Сахабыт сирэ уонна Хакасия эрэ төрөбүт тылларын, ли-тератураларын учебниктарын федеральнай испиһиэххэ киллэрдилэр.

Бу учебнигы онорорго 20 тахса худуоһун-һук үлэлээтэ, электроннай көрүннэ маты-рыйааллары бэлэмнээһингэ Дьокуускай ку-ораттан Национальнай гимназия, 17 №-дээх оскуола, Нам, Хамаҕатта, Хатын-Ары орто оскуола-ларын учууталара көмөлөстүлэр.

Улахан экранна электроннай учебнигы арыталаан, хайдах туһанылларын көр-дөрдүлэр, үөрэнээччилэр планшетка тэн-нэ үлэлээн биһирээтилэр. Манна мустубут учууталлар, устудьуоннар, үөрэнээччилэр, төрөппүттэр санааларын үллэстэллэригэр «оҕо саргылар, кэрэхсиэр, чаччы да 21 үйэ учебнига тахсыт» диэн үрдүк сыанабы-лы биэрдилэр.

Марианна ТЫРТЫКОВА

УРБААН ЭЙГЭТИГЭР — СҮҮРБЭ СЫЛ

Хотун Бүлүү эбэ барахсаны тулалы сытар оройуоннартан биридэстэригэн кэлэн Нам сиригэр үһүс сылын сиэн көрөн кыстыбын. Сахабыт сириг улуустарыгар араас быһыһаах-таһаалаах, тус-туспа майгыһаах-саҕалаах дьон ололорбутун өссө төгүл чингээн биллим-көрдүм. Кэли киһи ыһырым кыараҕас, дьиз-маҕаһын, чэпчэки сыаналаах маҕаһыһынар кэрийи. Ол сылдьан «Ассоль» диэн романтичнай ааттаах ма-ҕаһын иһит атыһыһыр хоһугар көстөр көрүнүнэн, сайаҕаһынан дойдун дьах-талларын санатар Людмила Петровна диэн үлэһиттин билсиспитим. Кэлин билбитим киһи Нам улуунугар баста-кы хараначчы буолбут улахан предприни-матель эбит.

Түгэни мүлчү тутпатах, хортун-хо-дуот сорох дьахталлар, аартыктарын аа-дьуо арыһан, билигин бизнес-леди буолталааттар. Олортон биридэрэ бу Попова Людмила Петровна буоларын библиотека элбэх хаһыаттарыттан, рес-публика сурунаалларыттан соһуйа аах-пытым. Аты-эргизэн эйгэтин олох билбэт буолан, Людмила Петровна арааһы ыйыталастым, ол эрээри киһи бизнесин Нам доно үксэ билэллэрин иһин, ону су-руйа сатаабакка, киһи хайдах, туохтан сылтаан үлэтин саҕалаабытын уонна өр сылларга, уопуска да ылбакка, сыһыа-на да түспөккэ улахан апаратыһаах бизнес-леди буолбутун анаарыһаһын баҕардым.

Людмила Петровна оскуола саҕаттан общественной үлэни дьарыктаммыт. Ол саҕана баар пионер, комсомол үлэ-лэригэр барытыгар кыттар эбит. Оскуола кэнниттэн сэбиэскэй бириэмэ «Оскуола-үлэ-үөрэх» диэн ирдэбиллэнн үлэтин ыйыһыттар көрөчүттэн саҕалаабыт. Киһи арата Дураев Петр Михайлович совхозка өр рабочайдаабыт, ийэтэ Дураева Елена Евсеевна доярка күүстээх үлэти-гэр сылдьыбыт буоланнар, 7 оҕолорун олох кырдаларыттан үлэни үөрөппит-тэрэ, дьон ортогугар үтүө суобастаахтык сылдьарга, төһүү үлэһит буоларга олук уурбуттара оҕолоругар сүрдээх көмөлөөх буолбута. Былыргы саха дыноу, кырдыан олонор, оҕолоругар «киһи буолун, олох-хутун оностун, удыуругутун ууһатын» диэн сүбэлиир үгэстээхтэрэ. Ыл орто оҕото Люда Попова ийэлээх аҕата эп-питтерин-тыһыммыттарын төһө толордо?

Киһи ололор Намын сиригэр «дьоммор-сэргэбэр туох эрэ үчүгэйи онгордорбун, дыноҕо туһалааһы тэрий-дэриб» диэн баҕа санаатынан сирдэтэн, 20 сыл устата элбэҕи үлэлээтэ, олобу диктитик хамсатта. Ону киһини кыта-

ры алтыһан айымньылаахтык үлэлэспит дыноун махталлара туһулуур.

Аны тус бэйэтин олоҕун хайдах оҕоһунна? 1986 сыллаахха хараһын сөбүлээн, дууһатынан тардыһан Петр Михайлович Попов диэн эмиз сүрдээх ту-руу үлэһит, бэрт сэмэй уола кэргэн тах-сан, 8 оҕолоох улахан ыал кийиитэ буол-бута. Бизнесинэн дьарыктана-дьарыкта-на, кэргэнэ үөрэхтэнэрэгэр, улахан үлэ-һит буоларыгар олук уурсубута. Үлэтин быһыһыгар харчыланын, көңүллүк са-нанан санаа иһинэн дьиз-уот тэриммит. Улахан дьиз тула мооньорон плантаци-ята, черемуха, хатын, бузина быыстаах саад баарын таһынан, сибэкки арааһын үүннэрэр, оҕуруот ололор эбит. Дьиз-уот, уһааһа эр киһи суоттааһыһын олохтоохтук оҕоһуллубута көстөр.

Аны Людмила Петровна удыурун хайдах уунатта? Ус уол оҕо амарах ийэтэ инникитигэр улахан эрэллээх, билигин киһи оҕолорун үөрэхтиир, олоххо миэ-стэлэрин булалларыгар кыһанар кэмэ. Оҕолору быһа эпчээккэ, көннөрү сөптөөх суолунан баран иһэллэр диэххэ.

Людмила Попова элбэх оҕолоох ыал оҕото, билигин урууларыгар-аймахта-рыгар түс-бас киһилэрэ диэтэххэ омуна суох буолоу. Өр сылларга биридэ даһаны сыһыһамакка бизнес эйгэтигэр сыйлаһа-быһыһыһыан, сахалыы эттэххэ «эт ки-һи элэйэн, сыа киһи сылайан», туох эрэ бэйэтэ сөптөөх сыһыһанар сирдээх, эй-гэлээх буолбут киһи диэн былыргылы Саха балаҕанын туттаран, көмүлүк өнох

оттуһан, дьонун-сэргэтин урукку малла-рын ортогугар олонор, аа-дьуо сахалыы аһаан, кэлин сылларга сүрдээһин сын-һыһан буолбут. Балаһыһыгар чугас уру-улары-аймахтары ыалдыһыттар үгэс оностубут. Элбэх аймакка араас быһыы ханна барыһа, онно даһаны Людмила Петровна урууларыттан тэйэ хаампа-ка, өйүүр-көмөлөөр, удыуор уһуругар аймахтарыгар үбүнэн, онон-манан сал-гыһыр эбит.

Урут-хойут биригэ үлэлэбит дыноно-рун Людмила Петровна махтана ахтарын истэн астыһыһым. Биһиги, саха дыноу, туох кистэлэй, аһара махтанар дьон буолбатах курдуктук, үгүспүт буолбуту буолуох-тааһын курдук ылыһабыт быһыһаах. Саха дьахтара мындыр өйүнэн, үөрэби-нэн аныгы үйэҕэ эр дыонтон хаалсыбат буолла. Ол эрээри, Людмила Петровна Попова үгүстэртэн тугуһан чорбойорун сыйыа-бааһа өйдөттүм. Киһи Киһили киһи, Киһи киһитэ, Киһилээх киһи эбит.

Саха сириг үрдүнэн биллэр профес-сор, аан дойду 2 академиятын, Россия 2 академияларын дьингээх чилиэнэ, историческай наука кандидата, фило-логическай наука доктора Ксенофонт Дмитриевич Уткин телевизорга Киһи туһунан кэпсээбит биригитигэр сөп тү-бэһэр эһиэхэ, Нам сиригэр, баар эбит — кысыкыт Попова Людмила Петровна, киэн туттуох кэригнээххит.

Ангелина ДАНИЛОВА, Нам с.

Күннэтэ көрөр дьоммут

Нам улууһун үөрэҥин управлениета – улуспут биир киэн туттар, инники күөҥнэ турар улахан тэрлэтэ, салаата буолар. Манна бэйэлэрин идэлэрин толору баһылаабыт, баай уопуттаах педагогтар таһаарылаахтык, айымньылаахтык үлэлиллэр–хамсыылар. Олоргон биридэстэринэ, 28 сыл үөрэх салаатыгар оскуолаҥа кириэн иннинээҥи саастаах оҕолор отделларын методичынан, сэбиэдиссэйинэн үлэлээбит, күн бүгүн үлэ үөһүгэр сылдьар, РСФСР үөрэҥиритин туйгуна, «Учууталлар учууталлара» бэлиэ хаһаайына, Нам улууһун уонна Ленскэй нэһилиэк Ытык киһитэ, ирдэбиллээх, эппиэтинэстээх, улахан уопуттаах салайааччы Марина Григорьевна Макарова буолар.

Марина Григорьевна педагогической үлэтин 1973 сыллаахха Хатырык оҕо саадыттан саҥалаабыта. Кэскиллээх, салайар дьобурдаах киһини таба көрөн, бэрт сотору Модут оҕо саадыгар сэбиэдиссэйинэн аныыллар. Бу кэмнэргэ кини буһуу-хатыы оскуолатын ааһан, бэйэтин инникилээх салайааччы быһыгынан көрдөрөн, улус киинигэр, үөрэх салаатыгар оскуолаҥа кириэн иннинээҥи саастаах оҕолор отделларыгар 1987с. методичынан үлэҥэ ылыллар. Дьэ, мантан ыла Марина Григорьевна кэнчээри ыччат туһугар түбүктээх, сыралаах, ол эрээри түмүктээх, хорутуулаах салайар үлэтэ саҥаланар.

1997с. отдел сэбиэдиссэйинэн аныабыттан, күн бүгүҥгэ диэри харыс да сири халбарыйбакка, үлэлээн-хамсаан, араас балаһыанньаларга, араас кэмнэргэ тутуспут суолтуттан туораабакка, улус оҕо саадытын үлэлэрин иилээн-саҥалаан, салайан, тэрийэн кэллэ.

Күн бүгүн Нам улууһугар 34 оҕо саада, 3 оскуола – саад, 1640

оҕону хабан үлэ үөһүгэр айа-тута, иитэ-үөрэтэ олоһоллор. «Развитие дошкольного образования Намского улуса» улустаагы программа 2008 сылтан, «Ликвидация очередности в МДОУ от 3 до 7 лет МО «Намский улус» программа 2012 сылтан ситиһилээхтик үлэлиллэр. Бу программалар ис хоһоонунан, бастатан туран, оҕо тэрлэтэлэрин материалнай – техникэй базаларын тупсарыыга, бөһөргө-

төһүү күүс, усуллубуйа буолар саарбаҥа суох. Марина Григорьевна, уопуттаах методист, салайааччы быһыгынан, үлэ ис хоһоонугар ирдэбили туруоран, хас биридии оҕо саада бэйэтэ суолун-иһин, хайысхатын булунарыгар элбэхтик үлэлэстэ. Ол үтүө түмүктэрдээх буолан, күн бүгүн улуска 9 оҕо сайыннаран, 11 комбинированнай көрүҥнээх оҕо саада, 12 уопсай сайыннарыы, 2 оҕо доруобуйа-

нылаахтык үлэлиллэригэр олук буолар. Элбэхтэн ойуучу суолталаахтарын ахтан аастааха, оҕо саадыга федеральнай «Радуга», «Детство», «От рождения до школы», региональной «Тосхол» программаларынан үлэлиллэр, араас чинчийэр, экспериментальной үлэҥэ кытталлар, уопуттарын педагогической аабыыларга, «Тыа оскуола» педагогической дьаарбаҥаҥа, «Обруч» «Чөмчүүк саас»

публикатаагы «Хотугу сулус» ырыа конкурсун көхтөөх кыттааччылары уонна кыайылаахтара. Оҕо интеллектуальной ойун сайыннарыыга туһуланар «Сонор» ооньууга фестиваль ытыллыыта үтүө үгэскэ кубулуйда. Кэнники сылларга үөрэтии – иитии саҥа ирдэбиллэринэн, лекокострукциронаниеҥа, робототехникаҥа сонун тэрэиннэр ытыгыллаллар.

Дьэ, ити курдук, М.Г. Макарова салайааччылаах, уопуттаах үлэһиттээх, оскуолаҥа кириэн иннинээҥи саастаах оҕолор үөрэхтээһиннэрин отдела олохтуун тэнгэ хаамсан, инникигэ туһаайан айымньылаахтык, былааннаахтык, күн бүгүн сана кэрдиис кэмнэ – федеральной, государственной стандарт кириитигэр үлэһии-хамсыы олоһор, былааннаах үлэни тэрийэр. Олоххо киһиттэн бэйэтиттэн элбэх тутулуктаах дииллэрини, Марина Григорьевна активнай позицията, депутатскай, профсоюзной үлэтэ уонна саамай сүрүнэ, киһи быһыгынан аламабай, көрсүө майгыта, кизн билиити-көрүүтэ, дириг толкуйа хас биридиибитигэр холобур буолар. Биһиги киниттэн элбэххэ үөрэнэбит, сүбэ-ама курутугун ылабыт.

Күндү ытыктыыр, убаастыыр коллегабыт, аҥа табаарыспыт, биһиги тэрлэтэбитигэр өр сылларга ситиһилээхтик үлэһиир, баай уопуттаах үтүөкөн киһибитин Марина Григорьевнаны балабан ыйын 18 күнүгэр олох олоһорбутун, күн сири көрбүтүн дьобун кэмнэн, үбүлүйдээх төгүрүк сааскынан итиитик-истинник эвэрдэлиитит, махтал маанылаах тыллартын этэбит, баҥа санаа бастыгын, үтүө тыл эриэккэһин аныыбит, этэнгэ буолууну, дьэ кэргэнгэр дьолу-соргуну баҥарабыт.

М. ИГНАТЬЕВА,
үөрэх управлениета

түүгэ Марина Григорьевна ураты болҕомтотун ууран, тустаах тэрлэтэлэр салайааччыларын, баһылыктары, депутаттары кытта бириг үлэлэһэн, элбэхтик сүүрэн-көтөн, туруорсан, улахан суолталаах үлэлэр бардылар. Ол курдук, Хатын-Арыы, Хатырык, I Хомустаах нэһиликтэригэр, Нам селотугар оҕо саадыга саҥардыллан тутулунулар (реконструкция), уонунан дөһөдүттүгэр капитальной өрөмүөннэр бардылар, Хатырыкка, I Хомустаахха, Намга, Үөдэйгэ, II Хомустаахха саҥа дөһөдүттүгэр тутуллан, үлэҥэ киридилэр.

Бу барыта оҕо саадытын иитэр-үөрэтэр үлэлэригэр

КЭНЧЭЭРИ ЫЧЧАТ САТАБЫЛЛААХ САЛАЙААЧЧЫТА

тын тупсарыыга туһуламмыт, 3 оскуола-саад үлэлиллэр. Маны таһынан, үлэ саҥа көрүҥнэрэ – дьэ кэргэн оҕо саадыга, кылгас кэмнээх көрүү-исти, гувенерскай сулууста бааллар. 4 оҕо саада федеральной, 9 оҕо саада улустаагы экспериментальной площадка, 2 оҕо саада республикатаагы площадкаҥа кандидат быһыгынан үлэлиллэр. Детсадтар аныгы компьютернай техниканан хааччыллан, тус сайтаахтар, Интернет сибээс нөҥүө үлэни тэрийлэр.

Марина Григорьевна үлэни табатык аттаран туруорар, системалаан тэрийэр салайааччы буоларын өссө биир суолталаах дьаһаныыттан көрөбүт. Ол курдук, киһи кадрдары олохсутууга, үөрэттэригэр, педагогической таһымнарын үрдэтигэр ураты болҕомтотун ууран. 2006 с. улус иитээччилэрин 36% үрдүк үөрэхтээх эбит буоллактарына, бүгүн бу сыһынара 70% тиийэр, сылта үлэһиттэр араас хабааннаах куурустарынан хабылаллар.

Маннык дьаһаныы, биллэн турар, дөһөдүттүгэр-үөрэтэр үлэлэригэр үтүө эрэ өттүнэн көстөр, таһаарылаахтык, айым-

сурунааллар нөҥүө тарҕаталлар. Хатырык «Кэскил» оҕо саада Аммосовскай аабыылар оскуолаҥа кириэн иннинээҥи саастаах оҕолорго тэрийэри көүлүлээн, элбэх оҕону түмтэ. Үгүс оҕо саадыгар бэйэ усуллубуйатыгар олоһуран бэртээхэй программалар суруллан олоххо киридилэр: «Отчий дом» («Солнышко» оҕо саада, Нам с.), «Кыыс оҕо кэскилбит, уол оҕо эрэлбит» («Хомус» оҕо саада, II Хомустаах), «Тойук ньымагынан оҕо доруобуйатын тупсарыы» («Кустук» оҕо саада, Нам с.), «Оҕо иитиитигэр аҥа оруолун үрдэти» (Үөдэй нэх.), «Воспитание патриотических чувств посредством музея («Алаас», Хатырык нэх.), «Взаимодействие ДОУ с семьями в экологическом воспитании дошкольников» (Түбэ нэх.). Онтон Партизан нэх. «Сайылык» оҕо саада сайыннары оҕо доруобуйатын тупсарар сыллаах программа республика таа өттүгэр тиийэ биһирэнэр. «Кустук» 2 №-дээх оҕо саадын цирковой студията (сал. Уваровскай М.А.) элбэх конкурстар, фестиваллар лауреаттара, дипломаннара, улус оҕо саадыга бары кэриэтэ рес-

да кинигэтин босхо хачайдыахха син. Куумаагыга типографскай ороскуот суох буолан, сыаната лаппа чэпчэки. Онон, оҕолор, ханна да буолларгыт төрөөбүт тылгытынан кинигэни аабын, туһанын, кэрэхсэн! – диэн кыһа дириктэрэ Август Егоров ылыктаах санаатын эттэ.

Былырын Олүөхүмэ түн ойууругар уонтан тахса күн муммут кыысчаан туһунан дьин олоххо буолбут түбэлтээх олоһуран, «Карина: 12 дней в тайге» кинигэ суруйбут ааптар Виктория Габышева:

— Мин ыалга кэллэхпинэ дьэилэригэр кинигэ баарын-суоһун тутта бэлиэти көрөбүн, оттон билигин, эһиги, оҕолор, электроннай технология күүскэ

кинигэтигин тутта хачайдаан аабыаххытын, үөрэххитигэр бэлэмнэниэххитин сөп, — диэн санаатын үлэһинэ.

Play market-ка уонна AppStore «Бичик» кинигэлэрин электроннай көрүҥүн киллэрибит «EcoNordIT» тэрлэтэ салайааччыта Иннокентий Антонов:

— Оҕолор бары «Гарри Поттер» киинэни сөбүлээн көрбүккүт буолуо. Бу киинэҥэ кинигэни көрүөххэ, истиэххэ сөп этэ, биһиги эһиэхэ анаан, төрөөбүт тылгытынан электроннай кинигэлэри Интернеткэ киллэрдит, үөрэххитигэр, олоххутугар туһанын, аабын, хачайдаан! – диэн ыгырда.

«Саха-Бикипедийэ», «Киберсаха» түмсүү сүрүннээччитэ

төөхтүк кириэн иһэригэр баҥарда.

Бу күн «Книги Бичик» сыһыарыыны 5 бастагы хачайдаан ылбыт дьон сэмэй бэлэхтэринэн бэлиэтэнилэр, оҕолор анал кинигэни түүлү тойонноһуунга кыттан, эмиз илии тутуурдаах үөрэн-көтөн тарҕасталар.

Электроннай сыһыарыыга классик уонна аныгы суруйааччылар айымньыларын таһынан, киһи күннээҥи олоһор туһанар практикаҥа суолталаах кинигэлэр: ас ырысаптарга, хаһаайыстыбаҥа туһалаах тэттик сүбэлэр о.д.а. киридилэр. Онон, «Бичик» электроннай кинигэлэрин Play market-тан уонна

«БИЧИК» ЭЛЕКТРОННАЙ КИНИГЭЛЭРИН ХАЧАЙДААН, ААБЫН, ТУҤАНЫН!

«Саха сириэһи Бэчээт тиргэһэ-2015» IX регионнар икки ардыларынаагы быыстапка-дьаарбаҥка бастагы күнүгэр Өрөспүүбүлүкэтээҥи медиакиингэ «Бичик» электроннай кинигэлэрин уонна учебниктарын сүрэхтэниитигэр эдэр ыччат, үөрэнээччи саалаҥа тобус толору муһунна. Билигин хас биридии киһи гаджеттаах, күннэтэ Интернеттинан туһанар, онто суох сатамнат да курдук. Ол иһин аныгы олоһу кытта тэнгэ хааман, кинигэ кыһата бу саас Play market-ка уонна AppStore «Книги Бичик» электроннай сыһыарыыны киллэрибит. Маны хачайдаабыт киһи улахан виртуальной маһаһыгына кириэн, чэпчэки сыанаҥа талбыт кинигэтин ааһар кыахтанар. Үчүгэйэ диэн хачайдаабыт кинигэтин Интернет хаппат да сиригэр хаһан баҥарар аабыаххын сөп.

— Цифровой электроннай эйгэ түргэнник сайдан, биһиги өссө 2000 сыллар сагаларыгар

«Бичик» сайты арыыбыһыт, электроннай сыһыарылаах учебниккыт бүгүн Россия үрдүнэн быйыл «Сыл кинигэтэ» дьобун бириэмийэҥэ тиксэн, Москваҥа үрдүктүк сыаналанна. Национальной республикалартан биһиги маһнагынан ФГОС ирдэбилигэр сөп түбэһэр, 4 кытаанах экспертизаны ааспыт электроннай учебник онордубут. Маны хайа баҥарар компьютерга, планшетка, смартфонга хачайдыахха сөп. Аныгы үйэ оҕолоругар «Бизьэһээнэрим» диэн саҥарар, хамсыыр кинигэ онорбуһупут. Ханнык баҥарар оҕо электроннай эйгэ түргэнник сыстар, Интернет баараҥай ситимэ барыта нууччалыы буолан, үгүс төрөппүттэр бу эйгэ сабыдыалыгар оһустаран, оҕо бэйэтин төрөөбүт тылыттан тэйэр диэн долгуйаллар. Ол иһин, информациянай электроннай эйгэҥэ саха тыһынын киллэригэр үлэлэһэбит. «Книги Бичик» электроннай сыһыарыыга билингэтэ уопсай 70 кинигэ баар, онтон хас

сайдыгыт бэртээхэй үйэтигэр олоһобут. Дьэһиттэн таһырдыа тахсыбакка эрэ хайа талбыт

Николай Павлов-Халаан «Бичик» саҥа электроннай сыһыарыытын биһириирин, кизн эйгэҥэ көх-

AppStore хачайдаан, туһанын, доһотторугугар кэпсээн!

Марияна ТЫРТЫКОВА

Понедельник, 21 сентября

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00
Новости
09.10 Контрольная закупка 12+

Вторник, 22 сентября

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00
Новости
09.10, 04.30 Контрольная закупка 12+

РОССИЯ 1
Понедельник, 21 сентября

05.00, 09.15 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 17.00,
17.50, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+

Вторник, 22 сентября

05.00, 09.15 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 17.00,
17.50, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+

Среда, 23 сентября

05.00, 09.15 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 17.00,
17.50, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+

Четверг, 24 сентября

05.00 Утро России
09.00 О самом главном 12+
10.00, 11.55 Т/с «Тайны следствия» 12+

23.35 Вечерний Ургант 16+
00.05 Ночные новости
00.20 Структура момента 16+

Среда, 23 сентября

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00
Новости
09.10 Контрольная закупка 12+

Четверг, 24 сентября

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00
Новости
09.10 Контрольная закупка 12+

00.10 Ночные новости
00.25 На ночь глядя 16+
01.20, 03.05 Х/ф «Поворотный пункт» 16+

Пятница, 25 сентября

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00
Новости
09.10 Контрольная закупка 12+

Суббота, 26 сентября

05.00, 06.10 Х/ф «Война и мир» 16+

23.10 Х/ф «Ограм на счастье» 16+
01.00 Х/ф «Банда шести» 12+

Воскресенье, 27 сентября

06.00, 10.00, 12.00, 15.00
Новости
06.10 Х/ф «Война и мир» 16+

РОССИЯ 2
Понедельник, 21 сентября

12.15 Панорама дня. LIVE
14.25, 04.05 Х/ф «Пыльная работа» 16+

Вторник, 22 сентября

12.30 Панорама дня. LIVE
14.25, 03.45 Х/ф «Пыльная работа» 16+

метр» 12+
00.45 Х/ф «Территория» 16+

Среда, 23 сентября

12.30 Панорама дня. LIVE
14.05 Волейбол. Кубок мира. Мужчины. Россия - Япония. Прямая трансляция

Четверг, 24 сентября

12.30 Панорама дня. LIVE
14.30, 04.00 Х/ф «Пыльная работа» 16+

спорт 16+
18.05 Х/ф «Тайная стража» 16+

Пятница, 25 сентября

12.30 Панорама дня. LIVE
14.25, 03.55 Х/ф «Пыльная работа» 16+

Суббота, 26 сентября

12.00 Панорама дня. LIVE
14.25 В мире животных 12+

14.55 Формула-1. Гран-при Японии. Квалификация. Прямая трансляция

Воскресенье, 27 сентября

12.30 Панорама дня. LIVE
13.45 Формула-1. Гран-при Японии. Прямая трансляция

Advertisement for LLC 'Khatasskiy Swine Complex' (ООО «Хатасский свинокомплекс») announcing the opening of a trade point in TSC 'Talba' on September 18, 2015. The ad features a pig logo and lists contact information: 8 (4112)-409-020, 8 (4112)-409-388.

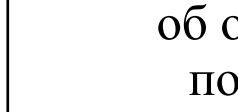

21 сентября, понедельник

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

22 сентября, вторник

06:30 Дойдум дьоно (Бэрдьгэс ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

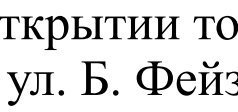

21 сентября, понедельник

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

23 сентября, среда

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

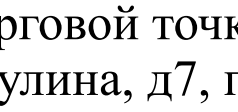

24 сентября, четверг

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

25 сентября, пятница

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

26 сентября, суббота

07:00 С бодрым утром! 6+
07:15 Эфиргэ Саха радиота 6+

27 сентября, воскресенье

07:00 С бодрым утром! 6+
07:15 «Саха сирэ. XX үйэ» документальной киинэ 6+

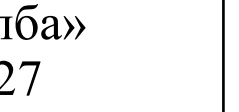

28 сентября, понедельник

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

29 сентября, вторник

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

30 сентября, среда

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

1 октября, четверг

06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+
07:00 Саҥа күн-Новый день 6+

ИДЬО ИҺИТИННЭРЭР

«КҮҮСТЭЭХ АҢАРДАРБЫТЫН» СОРДУУЛААР

Ааспыт нэдиэлэвэ (07.09.2015 с.-13.09.2015 с.) 18 киһи араас эчэйиини ылла. Олор истэригэр: 9 оҕо, 2 оҕо эмтэн уонна «ДЕХ-ЛОКС» средствогун сүһүрүүнү ылан, 6 киһи кырбанан, 2 киһи суол саахалыгар түбэһэн.

Атырдьах ыйын 31 күнүгэр 2 Хомустаахха гр.-ка В. гр. Д-ны сарсыарда 8 ч. кэнниттэн саба түһэн муомахтаабыт. Онтон эмиэ ити кэмгэр гр.-ка М. гр. О-ну кыраабылынан быһыта сынныбыт. Полиция бу быһылааны чуолкайдьыр үлэни ыта сылдыар. 08.09.2015 с. Никольскайга дьэ таһыгар рулоннамыт от умайбыт. Хас да ойуур баһаара тура сылдыбыт. Үксүн умууларбыттар. 3 уруу түгэнэ таһаарыллыбыт. Ол курдук, Граф Визергэр 07.09.2015 с. биллибэт киһи Охлопков уул баар дьэйттэн духовканы, сурҕаны

уорбут. 09.09.2015 с. Модука «Тумул» ХЭТ комплексын түннүктэрин үнтү сынныбыттар, 3 пластикавай түннүгү уоран барбыттар. 12.09.2015 с. «Ассоль» эргизэн киинигэр баар фрукта уонна оҕуруот аһын атыылыыр ларектан биллибэт дьон алдытан киирэн 12 кг. винограда, 7 кг. яблуканы, 45 кг. арбуһу, 20 кг. халпыыстаны уо.д.а., уопсайа 10780 солк. суумалаабы уоран барбыттар.

Аппааныга «Дьөһөгөй» б/х базатыгтан Искра олохтооҕо гр. А. МТЗ-82 тракторы 12.09.2015 с. күрэтэн барбытын тушпугтар. Аппааныга биллибэт дьон балаҕан ыйын 13 күнүгэр МТС матчовай антыанатын сууларбыттар. Намга, Хамаҕатаҕа, Бөтүнгэ, Аппааныга араас административнай сэмээ хабыллар бэрээдэги кэһи таһаарыллыбыт.

ЫҤЫРЭХ ТЫПТАР

Күндү күн күбэй ийэбитин, эбэбитин, балтыбытын, эдьийбитин **ОСИПОВА МАТРЕНА МИХАЙЛОВНА**Ны Норуот үөрэҕиритин туйгунун, чулуу учууталы үбүлүйдээх сааскынан уонна «Учууталлар учууталлара» диэн үрдүк ааты ылбыккынан итии-истинг эвэрдэбитин тиэрэбит!

Баҕарабыт күн сиригэр баар бары үтүөнү, өссө да өр сылларга доруобайдык, чугас дьонун тапталларыгар уйдаран, айа-тута, үлэли-хамсы сылдыбаргар баҕарабыт!

Эвэрдэни кытта оҕолорун, сиэнэрин, кийиттэрин, күтүөттэрин, биригэ төрөөбүттэрин, Макаровтар кизг аймах дьон

Күндү ийэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин өр кэмгэ Көбөкөн орто оскуолатыгар биология, химия, учууталынан үлэлээбит, РСФСР үөрэҕиритин туйгунун, учуутал-методичы, Нам улуунун боочоттаах гражданинын, Көбөкөн нэһилиэтин боочоттаах олохтооҕун **КРИВОШАПКИНА АЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬЕВНА**Ны 75 сааскын туолбут өрөгөйдөөх күнүгүнэн итии-истинг эвэрдэлибит!

Күндү киһибитигэр ыстаал курдук кытаанах доруобуйаны, элбэх үөрүүлээх күннэри, биһиги таспытыгар сүбэ-ама буолан өр кэмгэ олохторгор баҕарабыт.

Оҕолоро, күтүөттэрэ, кийиттэрэ, сиэнэрэ, хос сиэнэрэ

Педагогическай үлэ ветерана, РСФСР үөрэҕиритин туйгуна, учуутал-методич, Нам улуунун уонна Көбөкөн нэһилиэтин боочоттаах гражданина **КРИВОШАПКИНА АЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬЕВНА** 75 сааһын туолбутунан Көбөкөн орто оскуолатын коллективин аатыгтан итии-истинг эвэрдэлибит!

Күндү Александра Васильевна, Көбөкөн оскуолатыгар учуутал, салайааччы быһытынан өр сылларга үлэлээн кэлбиккин, Көбөкөн үүнэр ыччата биһиилээх-сайдыйлаах дьон буолалларыгар киллэрбит үтүөбүн, кылааккын үрдүктүк сыаналыбыт, өрүү кизн туттабыт, ис сүрэхтэн махтанабыт!

Күндү учууталбытыгар чэгиэн доруобуйаны, истинг сыһыаны, элбэх үөрүүнү, өрүү маньык оҕолорун, сиэннэрин сылаастарынан, тапталларынан уйдаран үөрэ-көтө сылдыбаргар, уһун дьоллоох олоҕу баҕарабыт!

Көбөкөн орто оскуолатын коллектива

Балаҕан ыйын 20 күнүгэр Ойуур үлэһиттэрин күнэ бэлиэтэнэр. Бу күнгэ түбэһиннэрэн ойуур үлэһиттэрэ кэккэ ситиһиилэрбит туһунан улуспут хаһыатын нөҥүө билиһиннэриэхпитин баҕарабыт. Ол курдук, Дьокуускай куоракка, сынныалан пааркатын иһигэр, Аҕа дойду сэриитин кыттылааҕа, Советскай Союз Геройа, өр сылларга леснигинэн үлэлээбит Степанов Николай Саввич аатынан «Сквер лесника» диэн аһылына.

Түгэнинэн туһанан, биһиги улуспут ойуура чөл турарын туһугар үгүс сыраларын уурбут ветераннарбытын Ойуур үлэһитин күнүнэн, Аҕа дойду сэриитин Кыайыы 70 сылынан итии-истинг эвэрдэлибит!

Бу күнгэ биһиги коллективпытыгар биригэ үөрүүлээх сонун кэллэ, ол курдук, биһиги бары убаастыыр, өр сылларга салайааччынан үлэлээбит Егор Иннокентьевич Ивановка «Улуус Ытык киһитэ» аат ингэрилининэ.

Убаастабыллаах ЕГОР ИННОКЕНТЬЕВИЧ!

Эйигин «Нам улуунун Ытык киһитэ» аат ингэрилибинэн Нам лесничествотун аатыгтан итии-истинг эвэрдэлибит! Кытаанах доруобуйаны, дьолу-соргуну баҕарабыт!

Күндүтүк саныыр, өр сылларга доруобуйа харыстабылыгар биригэ үлэлээбит коллегиатын, үлэ ветеранын **СВИНОБОВА ДАРИЯ ИГНАТЬЕВНА**Ны 60 сааскын туолбут бэлиэ күнүгүнэн улуустаабы киин балыһа администрациятын, профкомун, тубдиспансер коллективин, ветераннарын ааттарыгтан истинг эвэрдэлибит!

Эйигинниин өрүү үөрүү, дьол эрэ эгэрдэстин, тумуу тумунун, чугас дьонун-сэргэн, оҕолорун сылааһа намыраабатын. Доруобай, уһун үйэлээх, дьоллоох-саргылаах олоҕу!

Эвэрдэни кытта киин балыһа администрациятын рескома, тубдиспансер коллектива, ветераннара

Таптыыр, убаастыыр кэргэммин, эдьийбитин, Нам улуунун, Ленскэй нэһилиэк Ытык киһитин, Россияскэй Федерация үөрэҕиритин туйгунун, «Учууталлар учууталлара» бэлиэ хаһаайынын **МАКАРОВА МАРИНА ГРИГОРЬЕВНА**Ны кэрэ-бэлиэ үбүлүйдүгүнэн ис сүрэхтэн үөрэн туран эвэрдэлибит!

Күндү эдьийбит, Эн үөрэх управлениетин оскуолаҕа кириэн иннинээҕи саастаах оҕолор отделларын өр сылларга үтүө суобастаахтык салайан бэйэн биһигин-көрүүгүн, дууһабын, дьобургуун ууран үлэлээбиккинэн кизн туттабыт, сыаналыбыт, холбоур оностобут. Эн биһиги туспуугар сүбэн, көмөн, өйбүлүгүн, сүрэгин сылааһын, кыһамныын, эйбэс сыһыанын, тапталың иһин махтанабыт!

Эрэллээх киһибитигэр баҕарабыт чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үлэвэр ситиһиини, түбүктээх үлэн үтүө түмүктөөхтүн, буолуохтун, баһа санаан барыта туолуохтун, үөрүү үксээтин, дьэ кэргэнгэр дьол, ситиһи эгэрдэстин!

Үтүө санааны кытта кэргэнин, биригэ төрөөбүттэрин, кинилэр дьэ кэргэтэрэ, оҕолор, сиэнэрэ

Ытыктыыр, убаастыыр киһибитин, өр сылларга оскуолаҕа кириэн иннинээҕи саастаах оҕолор тэрилтэлэрин салайааччытын, РФ үөрэҕиритин туйгунун, Учууталлар учууталларын, Нам улуунун Ытык киһитин **МАКАРОВА МАРИНА ГРИГОРЬЕВНА**Ны Айыы сиригэр үктэммит алгыстаах күнүгүнэн ис сүрэхпитигэр сахалы айхаллыбыт, ураанхайды уруйдуубут.

Эйиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үгүс элбэх үөрүүнү, күн сиригэр баар бары үтүөнү, күн сирин кэрэтин, үтүөтүн уонна дьоллоох уһун олоҕу баҕарабыт!

«Чэчир» детсад коллектива

Күн күбэй ийэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин, тыыл уонна педагогическай үлэ ветеранын **НОВГОРОВА МАРИЯ ФЕДОРОВНА**Ны 80 сааһын томточчу туолбутунан итии-истинг эвэрдэлибит!

Сылдыбаргар баҕарабыт. Оҕолорун, сиэнэрин, хос сиэнэрин

ЫАРЫНЫ ЭРДЭТТЭН СЭРЭТЭР ОРДУК

«Сахамедстрах» страховкалыыр хампаанья 2015 сылга диспансеризацияны бара илик Саха сирин олохтоохторун, доруобуйа туһугар кыһаллан көрдөрүнүргэ ынгар. Ол курдук, РФ доруобуйаҕа харыстабылын министиэрэстикетин 2012 сыллааҕы ыйааҕыгар олобуран диспансеризация булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын полиһынан дойду үрдүнэн босхо оҕоһуллар.

Бу тэрээһин сүрүн соругунан нэһилиэнньэ арагатын доруобуйатын кэтээһин, чинчийи буолар. Хамсааһын нөҥүө дойду үрдүнэн ыарахан ыарыылар эрдэ быһаарыллан, сэрэтиллэн, кэмгэр көдьүүстээхтик эмтэниллэн – үгүс киһи чэгиэн сылдыар.

Билигин диспансеризацияны булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын ситимигэр кириэр хайа баҕарар поликлиникаҕа, чааһынай клиникаҕа, доруобуйа киинигэр эрдэттэн суруттаран барыахха сөп.

Бу тиһиктээх үлэ түмүгэр быраас, киһи уопсай туругун чинчийэн көрөр. Онон ыарыы төрүөтэ быһаарыллар, инбэликкэ тахсын сөптөөх дьон учуокка ылыллар. Үксүгэр хроническай ыарыыга кубулуйар төрүөттэргэ:

- хаан баттааһынын кэһиллээтэ, дислипидемия, сыһа аһааһын,
- хаанга глюкоза элбээһинэ,
- табахтааһын, арыгылааһын,
- олонор эр үлэ,
- уойуу,
- наркомания, уйулҕа охсор эттиктэри иһи кириэсэллэр.

Сыллата диспансеризацияны 21 саастарыттан саҕалаан, 24, 27, 30, 33, 36, 39, 42, 45, 48, 51, 54, 57, 60, 63, 66, 69, 72, 75, 78, 81, 84, 87, 90, 93, 96, 99 саастаах эр дьон уонна дьахталлар аһаллар. Манна ыйыллар сааһын сиппит киһи, сыл устата доруобуйатын туругун көрдөрүнэр булгуччулаах. Оттон Аҕа дойду сэриитигэр кыттыбыт инбэлиит дьон, уонна Ленинград блокадатын олохтооҕун туоһулуур бэлиэлээх, уопсай ыарыыгун уонна үлэҕэ эчэйииттэн инбэликкэ тахсыбыт киһи сааһыттан тутулууга суох медицинскэй көрдөрүүнү сыллата барар.

Тустаах специалистар этэл-

лэринэн, үгүс ыарыы бэйэтэ саастаах уонна эр киһи, дьахтар ыалдыар ыарыыта диэн араас саллар. Онон диспансеризацияҕа кириэр көрдөрүнүүлэр киһи сааһыгар олобуран тус-туспа буолуохтарын сөп. Анализ, компьютерынан чинчийи нөҥүө киһи ыарыыта эрдэ быһаарыллан, сэрэтэр уонна эмтиир үлэ барар.

Диспансеризация 2 түһүмүзүнэн ытыллар. Бастагы скрининг дэнэр. Манна киһи анкетированиены ааһар, туох ыарыынан ыалдыбыта быһаарыллар. Итиэннэ антропометрията чопчуланар. Онон көрдөрүнээччи ыйааһынын, уһунун индексэ суоттанар.

Холобура, 21 - 36 саастаах дьон кэккэ аналиһы ааһан, хас даҕаны специалиска көрдөрүнөллэр:

- Уопсай хаан, иик аналиһа
- Холестеринга уонна глюкоза туругун чинчийэр биохимическэй хаан аналиһа
- электрокардиография эбэтэр ЭКГ;
- дьахталларга гинеколог бырааска көрдөрүнүү, цитология анализтара;
- флоорография.

39 саастаахтарга:

- хаан сиһилии клиническэй аналиһа;
- уопсай иик аналиһа;
- сиһилии биохимическай хаан аналиһа;
- кал аналиһа;
- эр дьонго простатит, искэн ыарыытын быһаарар PSA антигеныгар анализ
- Дьахталларга искэни быһаарар гинекологическай цитологическай чинчийи;
- флоорография;
- электрокардиография эбэтэр ЭКГ;
- маммолог быраас көрүүтэ, маммография көрдөрүүтэ;
- ис көндөйүн УЗИта (органов брюшной полости) 6 сылга бирдэ;
- офтальмолог көрүүтэ;
- невролог көрүүтэ(51 саастан саҕалаан 6 сылга бириддиет)

Бастагы түһүмэх көрдөрүнүү кэнниттэн терапевт быраас киһи туругунан тустаах түмүктэри таһаарар, доруобуйа бөлөбүн быһаарар. Ити кэнниттэн эмтэни аһан сөп. Онтон сэрэхтээх туруктаах дьонго салгыы чинчийи оҕоһуллар.

Россия үлэлиир гражданина киһи доруобуйатын харыстабылыгар туһуламмыт дойду федеральнай сокуонун 24 ыстатыатыгар олобуран диспансеризацияны ааһарга үлэттэн босхолонон бырааптаах.

Ыарыыны эрдэ сэрэтэххэ, уһун сылларга чэгиэн, чиргэл сылдыары умнумуоһун!

«Сахамедстрах» хампаанья пресс-сулууспата.

Реклама

ННЗ
2010

«Немюгонский Хлебозавод»
Активно развивающаяся компания в Хангаласском районе, недалеко от Якутска, набирает новых сотрудников в связи с открытием нового цеха

Вакансия: ВОДИТЕЛИ-ЭКСПЕДИТОРЫ
Обязанности: Развозка хлеба и хлебобулочных изделий по магазинам, общение с продавцами

Требования: Молодые люди от 18 лет, стаж вождения не менее 6 месяцев, водительское удостоверение кат. В, хорошее знание г.Якутска, наличие санитарной книжки с допуском к работе

Вакансия: ПЕКАРИ, КОНДИТЕРЫ
Обязанности: График работы сутки через двое

Требования: Санитарная книжка с допуском к работе, можно без опыта работы (обучение на месте)

Вакансия: АВТОСЛЕСАРИ
Обязанности: Ремонт а/м (Газель, ММС Canter)

Требования: Наличие навыков по ремонту а/м, возраст не ограничен

Условия труда: Жилье, двухразовое питание, з/п 2 раза в месяц

Контактный телефон: 8 914 221 53 33 звонить строго с 9:00 до 18:00
e-mail: valentina.nikiforova.1988@mail.ru

БИЛЛЭРИИЛЭР

РАСПОРЯЖЕНИЕ 17.09.15 г. № 1239-р с. Намцы О закрытии навигации на реках Лена и Алдан на территории МО «Намский улус»

В соответствии с ФЗ № 131 «Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ», с постановлением Правительства РС(Я) от 16.08.2007 г. № 353 «Об утверждении Правил пользования водными объектами для плавания на маломерных судах на территории РС(Я)» распоряжаюсь:

1. Запретить с 15 октября 2015 года использование маломерных судов на территории Намского

улуса, паромных переправ Маймага-Кобякон, Графский Берер-2 Хомустах.

2. Контроль исполнения данного распоряжения возложить на ГИМС (Мохначевский В.Н.).

3. Данное распоряжение опубликовать на официальном сайте МО «Намский улус».

Глава улуса А. Атласов

МАС КЭРДЭЭЧЧИЛЭР ИСТИИЛЭРИГЭР!

Ойуурга баһаар сезона балаҕан ыйын 15 күнүттэн сабыллыбытын биллэрэбит. Дэлээнэлээх дьон кэрдибит маскыт тобоһун уонна мугуҥун уматан гуттараргытын санатабыт. Бу күннэргэ күүстээх бэрэбиэркэлэр баралара былаанналар.

Быйыл саҥа мас кэрдээччи-

лэр истиилэригэр!

Нам лесничествота хас бенидиэнник, чэппиэр күннэригэр 9-18 чч. диэри сайаапкалары хомуулар уонна атын күннэргэ дэлээнэ быһыытынан дьарыктанар.

Нам лесничествотын администрацията

14 сентября 2015 с. Маймага

13 сентября 2015 г. результаты выборов главы муниципального образования «Маймагинский наслег», в голосовании приняли участие 86,11% избирателей. Выборы признаны действительными и состоявшимся. Избранным главой муниципального образования «Маймагинский наслег» считать: Егорова Александра Ивановича, получившего 42 голоса, что составляет 45,16% от числа изби-

рателей принявших участие в голосовании.

Наумова Наталья Иннокентьевна получила 33 голоса, что составляет 35,48%.

Винокурова Вероника Юрьевна получила 16 голосов, что составляет 17,20%.

Председатель ИКМО Лебедева Н.Н.

© Продам песок: речной, горный. Тел. 89644232507

ГКУ РС(Я) «Намский социально-реабилитационный центр для несовершеннолетних» проводит с 15.09.30.09 акцию «Подари тепло детям». Просим оказать помощь в виде теплых вещей, одежды, канцтоваров, нового нижнего

белья для детей от 3-17-летнего возраста. Подарите частичку тепла Вашего сердца детям.

Обращаться по тел. 41-001, (факс) 42-6-45, 89841052576, 89248688479

НОУ ДПО «Намская техническая школа ДОСААФ России» проводит набор на курсы по подготовке водителей ТС категорий «В», «С», «Е», «Д».

Обращаться по адресу: с. Намцы, Намский улус, ул. И. Винокурова, 15, конт. тел. 41-224

Считать недействительным утерянное удостоверение ветерана труда ВР 18863 от 27.10.2006 г. на имя Мальцева Ильи Васильевича

МАХТАЛЛАР

Мин кэргэним, аҕабыт Павлов Владимир Васильевич бу орто дойдуттан барбыта балаҕан ыйын 18 күнүгэр 40 хонуга туолар. Аҕабытын харайарбытыгар улахан көмөнү онорбут «Быйан» ХЭТ директору А. Ороков, Руслан Егоровичка, биригэ төрөөбүт эдьийдэрбэр Надежда, Мария Федоровналарга, дьүөгөлөрбөр Серафима Трофимовнаҕа, Василиса Васильевнаҕа, Вера Васильевнаҕа уонна биригэ үлэлиир коллегаларбар оскуола-сад учууталларыгар улахан махталбытын тиздэбит.

Өссө улахан махталбын тиздэбин племянникам - Попов Альберт Афанасьевичка, племянницабар Матрена Афанасьевнаҕа. Барытыгар кытаанах доруобуйаны, үлэтитигэр ситиһиилэри, дьоллоох буолун!

Павлова Вера Федоровна дьэ кэргэнэ

Хатын-Арыы дьаһалтата Кыайы 70 сылынан биһиэхэ, ветераннарга, харчы биэрэн дьэбит хорубуйатын уларытардыбыт. Оскуола учууталларыгар: Собакин Алексей Алексеевич, Тохтобин Александр Филиппович, Олег Аполлонович, Оконешников Павел Николаевич, Стручков Павел Николаевич буолан дьэбит үрдүн уларытан биэрдиһэр. Кинилэргэ улахан махталбытын тиздэбит. Көмөлөспүт дьоммутугар чэгиэн доруобуйаны, үлэлэригэр ситиһиини баҕарыбыт.

Пенсионер учууталлар Эверстова Мария Егоровна, Михайлов Владимир Саввич

Балаҕан ыйын 7 күнүгэр ыар сүтүктэннибит. Күндү ийэбит, оҕолорбутугар, сиэнэрбитигэр эбэлэрэ, хос эбэлэрэ, Никольская нэһилигин олохтооҕо, республикатааҕы «Золотые семьи» бочуот кинигэтигэр киллэриллибит Васильевтар улахан дьэ кэргэттэрин Далбар Хотуна Гуляева Матрена Архиповна ыарахан ыарытттан бу орто дойдун олоҕуттан букатыннаахтык күрэммитэ тоҕус хонуга буола.

Түүнү-күнү аахсыбакка биһиэхэ күүс-көмө, кыһалдалаах күннэргэ сүүрбүт-көппүт оҕо-тутгар, фельдшербитигэр Мальцева Юлия Кимовнаҕа дириҥ махталбытын хаһыаппыт нөҥүө тиздэбит. Өрүү да манньк болгомотолоох, аһынбаҕа, үлэни өрө тутта сылдьарга баҕарыбыт. Дьэ кэргэниҥ дьоллоох, доруобай буоллуннар.

Д.Ф. Васильев, Т. Терешкина, Е.М., Р.Д. Даниловтар, Никольская с.

ЗАХАРАВИЧ Иван Гаврильевич уһун, ыарахан ыарытттан бу күн сириттэн барбытын билэр дьонноругар иһитиннэрэбит. Аймактарыгар, чугас дьонугар дириҥ кутубаммытын тиздэбит. «Модун нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, депутаттара, общественноһа

КЭРИЭСТЭБИЛЭР

Биһиги аймах аҕа баһылыкпыт, күндү таптыыр аҕабыт, кэргэним, эйбэс эһэбит, хос эһэбит Василий Васильевич Матвеев ыалдьан сирдээҥи олохтон кырэммитэ балаҕан ыйын 20 күнүгэр 40 күнүн туолар.

Аҕабыт Василий Васильевич 1933 с. тохсунньу ый 1 күнүгэр Нам оройуонун Көбөкөн нэһилиэгэр «Бөрөлөөх» диэн арыыга күн сирин көрбүтэ. Аҕата Матвеев Василий Кузьмич төрүт Көбөкөн олохтооҕо, ийэтэ Матвеева Акинья Николаевна Уус-Алдан Баатаҕай нэһилиэгиттэн төрүттээх этэ. Иккиэн ордоо дьон холбоһон Көбөкөнгө 12 сыл олорбуттара. Аҕата Василий 6,5 ыйдааҕар эмискэ ыалдьан өлөн хаалбыта. Онтон ийэтэ кыстаах уолун илдьэ Уус-Алдан Баатаҕай нэһилиэгэр быраатыгар Гоголев Николай Николаевичка көһөн тахсар уонна өлүөр диэри кинилэри кытары олонор оҕолорун улаатыннарар.

Василий үөрэнэр, улаатар сааһа сэрйи сүт-кураан сылларыгар аһар. Инньэ гынан, кыра эрдэбиттэн үлэни-хамнаһы, олох кыһаллатын билэ улаатар. 7 кылааһы Нам, Мөлдүөбөр, Уус-Алдан, Найахы, Баатаҕай 7 кылаастаах оскуолаларыгар үөрэнэн бүтэрэр. Онтон 8-с кылаастан Мүрү орто оскуолатыгар үөрэнэр. Бу үөрэнэр сылларыгар сүүрүүнэн, хайыһарынан, волейболунан дьарыктанар этэ. Оройуон чиэһин республикаҕа хамаанданан көмүскээнэр 1951 с. Саха АССР Министрдэрин Советын көһө сылдьар Кыһыл Знамятын ылан тураллар.

1953 с. Красноярскайга Сибир уонна Дальнай Восток тыа сирин спортсменнарын спартакиадагыгар 800 м сүүрүүгэ 2-с миэстэ буолбута (диплома баар). 10-с кылааһа үөрэнэ сырыттарына Армияга ыгырыллыбыта. Онон армияттан кэлэн баран 1957 с. оскуоланы бүтэрбитэ. Бүтэрдэбин сыл Дьокуускайга сибээс техникумугар үөрэнэ кирибитэ. Үөрэбин 1960 с. бүтэрэн Намга сибээс тэрилтэтигэр маннай ВРС технигынан үлэтин саҕалаабыта. Оччолорго Намга 5 телефоннай «МБ» системаах коммутордар баалара. Олорго 113 телефоннар коммутордар нөҥүө холбоһолоро. Дьокуускай кытта сибээскэ биэр эрэ каналынан кэпсэтэллэрэ. Оройуон нэһиликтэрин кытары радиостанциялар көмөлөрүнэн телеграмманан сибээстэһэллэрэ. Онтон сыһыа сайдан, кэҥээн 1962 с. бастакы АТС станциялара нэһиликтэргэ кириэн барбыта. Онон 1965 с. Нам оройуона республика үрдүнэн бастакынан автоматическай сибээскэ кирибитэ. Итин-

тэн ыла сибээс атын көрүннэрэ кириэн испитэ. Биллэн туран бу үлэни олохло киллэрий үлэлиир дьоннорутон, специалисттартан тутулуктаах этэ. Манна элбэх кэпсэтиллээх, сүүрүүлээх, билиилээх, дьаныардаах, тулуурдаах үлэ наада буолбута. Биһиги аҕабыт Василий Васильевич төрөөбүт оройуонугар Намга кэлэн сибээскэ биэр хонтуруоттан ханна да хамсаабакка 44 сылтан ордук үлэлээн, сибээс сайдытыгар туох баар билиитин, кыадын, дьулуруун, сатабылын биэрэн үлэлээн ааста. Ити үлэлээбит 44 сылыттан 36 сыл начальниката. Кини аһарда үлэтинэн эрэ муһурдаммакка оройуонун, тэрилтэтин общественной олоһор актыбынай кыттыыны кыаҕа баарынан ылыта.

Сибээс партийнай тэрилтэтин секретарынан, солбуулааччынан, республика сибээһин үлэһиттэрин профсоюзун обкомун чилиэтинэн, оройуон уонна Верховнай суут сэтээтэлинэн, Ленскэй сельсовет депутатынан 3 ынырыгытыгар ДНД командирдынан элбэх сыллар устата үлэлэспитэ. Ону таһынан совхозтарга араас субуотунууктарга, шефскэй көмөҕө (оттоон биэрэллэрэ) сылдьыһара.

Бу үлэлээбит сыралаах үлэтин сыаналаан 1993 с. «Саха республикатын норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ» ааты инҕэрибитэр. Нам оройуонун, Нам селотун, Уус-Алдан Баатаҕай нэһилигин бочуоттаах гражданина, «Сахателеком» электросибээһин бочуоттаах маастара, ССРС сибээһин министерствотын туйгуна, үлэ, тыыл ветерана буолбута, үгүс мэтээлинин наҕараадаламмыта.

Биһиги аҕабыт киэн көбүстээх, мындыр өйдөөх, аймактарыгар, чугас дьонугар истин сыһыаннаах, туох да үлэттэн толлон турбат этэ. Оҕолорун кыра эрдэхтэриттэн үлэҕэ сыһыанан улаатынарбыта. Онон оҕолоро, сиэнэрэ улаатан баран дьиэлэнэн туспа ыал буолан олороллор. Онон аҕаларыгар махталлара улахан.

Тиһэх суолугар кэлэн атарсыбыт тэрилтэтин дьонугар, аймактарбытыгар, табаарыстарбытыгар, урукку ыкса ыалларбытыгар, бүтэһик тэрэһинигэр сүүрбүт, тэрийсибит оҕолорбутугар, сиэнэрбитигэр ие сүрэхпиттэн махтанабыт, чэгиэн доруобуйаны, уһун дьоллоох олову баҕарыбыт.

Оҕолоро, кэргэнэ, сиэн кийииттэре, күтүөгэ, 5 сиэнэрэ, 7 хос сиэнэрэ

Күндү таптыыр кэргэним, ийэбит, эбэбит Парникова Татьяна Дмитриевна уһун, ыарахан ыарытттан балаҕан ыйын 17 күнүгэр биһиги кэксэбиттэн туораабыта биэр сылын туолар.

Ийэбит 1956 сыллаахха муус устар 1 күнүгэр Нам улууһун Искра нэһилиэгэр элбэх оҕолоох

Парниковтар дьэ кэргэннэригэр төрдүс оҕонон күн сирин көрбүтэ. Кыра эрдэбиттэн сэмэй, мэлдьи ыраас баҕайытык мичээрдий сылдьара. Тугу тутпута, онгорбута барыта орун-онугар лоп-бааччы буолар. Ово сааһа Искра, Хатын-Арыы нэһиликтэринэн ааспыта. 1970 с. Хатын-Арыы оскуолатын ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Оскуолатын бүтэрээт, совхозка доярканан, детсадка ово көрөөччүнэн үлэлээбитэ. Ханньк да үлэттэн толлубат этэ. Ийэбит элбэх үчүгэй хаачыстыбаларын биһиги хаһан да умнубаппыт. Кини саҕалаабытын куруутун түмүгэр тиздэр, кинини истэр, сүбэлиир, олус элэккэй, сайаҕас, сымнаҕас майгылааҕа, дьон үөрүүтүн-хомототун тэгнэ үлэстэрэ, сатабата диян суоҕа.

1974 с. оловун аргыһын көрсөн биһиги аҕабытынан Пяткин Александр Владимировичтыҥ ыал буолбуттара. Аҕыс уол оһун, биэр баар-суох кэтэһиилээх кыһы төрөтөн улаатынар ыал онортообуттара. Ийэбит тоҕус оҕону төрөтөн «Материнская слава» I ст. уордыанынан наҕараадаламмыта. 1997-2010 сс. диэри А.Ф. Шестаков аатынан сыһыналан киниҥэ үлэлээбитэ. Үлэһит, сүрэхтээх киһи быһыытынан дьон-сэргэ убаастабылынан туһанара. Үлэтин олус сөбүлүүрө, өрө тутура, үлэтитигэр кыһамнылаах, улахан коллектив общественной олоһор актыбынайдык кыттар. Ийэбит наһаа асчыт, ордук күһүн сорботупка арааһын онорон сөхтөрөрө, ис-иһиттэн истэнэрэ. Оҕуруут аһын арааһын сылын аайы уларыта сылдьан олордор этэ. Ийэбит айылҕаҕа сылдыарын, сир астыһын, тэллэй хомууларын олус сөбүлүүрө. Киниттэн элбэххэ үөрэнэн билигин олохпугулар туһанарбытытан астынабыт, куруутун саныбыт. Дьүөгэлэригэр, табаарыстарыгар уонна аймах-билэ дьонугар үтүө сыһыаннаах этэ. Кинилэри көрүстэринэ, ыалдыгыты кэллэхтэринэ олус үөрэрэ, сэргэхсийэрэ, сирэйдийн-характын сырдыра, кэпсэлэ-испэлэ элбирэ, толору астаах остуола, итии үттээх чэй мэлдьи бэлэм буолара. Дьоно-сэргэтэ, дьүөгэлэрэ туох эмэ кыһалдаҕа ыллардахтарына, олус болғомтолово, төһө кыалларынан көмөлөһөрө. Доруобуйата төһө да мөлтөөбүн иһин, хаһан да ыалдырын биллэрбэтэ, куруук үөрө-көтө сылдьара.

Оловун тиһэх күннэригэр доруобуйата улахан кыһа мөлтөөбүтүн биірде да мунатыйбакка, ыарыһын кытта охсуһар кытаанах санаатын ыһыктыбакка сытан бу күн сириттэн букатыннаахтык араһыста.

Ийэбит сырдык кэрэ

Кылаабынай редактор э.т. Л.А. НОГОВИЦЫНА

ОТДЕЛЛАР:

редакторы солбуулааччы — 41496, хаһыаты таңгыс — 41332, бухгалтерия — 41141, факс — 41141, 41496.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» автономнай учреждение. Сибээс, информационной технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэтээн көрүүгэ Федеральнай сулууспа СР управлениетыгар 2012 с. олунньу 7 күнүгэр регистрацыйа ламмыт нүөмэрэ — ПИ №ТУ14-0216.

Сурукка ааккытын-суолугун, үлэтитин, дьэбит аадрыһын чопчу ыйын. Редакцияҕа кири-бит суруктар төннөрүллүбэтэр. Автор этэрэ хаһыат санаатынын мэлдьи биір буолбат.

«ЭНСИЭЛИ» - Нам улууһун хаһыата.

678380, Саха Республиката, Нам улууһа, Нам сэл., Заложнай ул. 4. E-mail: Namtsy41141@mail.ru; editor@namtsy.sakha.ru

«Энсиэли» хаһыат РИС талыһынна, таҥыһынна уонна бэчээттир сыаҕар бэчээттэнэ. Аадырыһа: Нам сэл. Заложная ул. №4 Формата А3. Кээмэйэ 2,0 бэчээт. Лиис Көңүл сыананан атыһыланар Индекс — Р0005. Тираһа — 1490 Бэчээкэ илии баттаныһтын графига — 12:00 ч. 18.09.2015 с. Бэчээкэ илии баттанна — 11:20 ч. 18.09.2015 с.